

سچ سدا ابادی کرنا

نجم حسین سید

سچ سدا ابادی کرنا

سچ سدا ابادی کرنا

نجم حسین سید

سُچیت

سہے حق لکھیار دے راکھویں

ہتھلی چھاپ

فرید بھنڈار ٹرسٹ

ولوں لوک بولی سیوا

دوجی چھاپ: سُچیت کتاب گھر 2007

پہلی چھاپ: ادم پبلشرز 1988

چھپواک ورتاوے

سُچیت کتاب گھر

11- شرف مینشن، چوک گنگا رام، بک سٹریٹ 1، لہور

SUCHET KITAB GHAR

11-Sharaf Mansion, Chowk Ganga Ram, Book Street 1, Lahore. PAK

Ph: 92 42 6308265 E-mail: suchet2001@yahoo.com

ورتاوے: کتاب ترجمن، 22 میاں چیمبرز، 3 نمیل روڈ، لہور۔ فون: #42 6312790

شرکت پریس لہور Shirkat Press, Lahore

سچ آکھ منا کیوں ڈرنا ایں
ایس سچ سچھے توں ترنا ایں
سچ سدا ابادی کرنا اے
سچ وست اچنہا آئی اے
گل رولے لوکاں پائی اے

بلھے شاہ

- 9 ماٹی قدم کریندی یار
- 29 اک رانجھا مینوں لوڑیدا
- 45 ایویں گزری رات کھیڈن نہ تھیا
- 50 دل درواں کیتی پوری نی
- 56 سجنا موریوں لنگھ پیاسے
- 66 نی سیوا سیں نیناں دے آکھے لگے

مائی قدم کریندی یار

اساڈی پرانی شاعری نوں پڑھن دا اک پُرانا ڈھنگ ہے۔ اوہ ایہہ ہی کافی نوں (یاں قصہ دوہڑا جو وی ساہنے ہووے اوہنوں) اک اچھی کرت 1 یا بتر 2 نہیں سمجھیا جاندا۔ کجھ خیالاں نوں جیہڑے اگدوں ای ساڈے کول ہوندے ہن کافی اُتے تھپ دتا جاوندا ہے۔ کافی دی بتر، اوہدی آکھنی اساڈا مونہہ ویکھدی رہندی ہے تے اسیں اپنے اگدوں چت دھرے خیالاں نوں گُرسی اُتے بہا کے پکھا جھلدے رہندے ہاں۔ پرانی کافی شاعری بارے کجھ گھڑے گھڑائے خیالاں دے کھوٹے سکے مدتاں توں پئے چلدے ہن۔ موت اگے بندے دی بے وی، حیاتی دی بے وساہی، ایس جیون دا بے مقصد ہوون، اگلے جہان ول دھیان، دُنیا توں اک پاسے ہو کے رب رب کر کے گزار دین دی مت، چنگیاں عملاں دی عام جیہی وعظ نصیحت۔ ایہہ اوہ سوچاں ہن جیہڑیاں کافی دے ساہنے آون توں پہلوں ای انہول پڑھن والے دے پلے بنھ دتیاں جاندیاں ہن۔ ایہہ سوچاں امتحانی خلاصیاں گائیڈاں وِچ، استادان دیاں لیکچراں وِچ تے ورھے دے ورھے اخباریں چڑھے مضموناں وِچ ملدیاں ہن۔ ایہناں

دی کھپت اخیر پڑھیاراں 3 دیاں پرچیاں وچ ہوندی ہے۔

ایہہ سوچاں دسدیاں ہن ہی شاہ حسین نوں یاں بلکھے شاہ نوں خلقت دے

1: کیتی ہوئی تخلیق (کرن توں)۔ 2: بنی ہوئی شے، بناوٹ، ہیئت۔ 3: طالبِ علماں۔

رہن سہن نال کوئی واہ نہ آہا۔ اپنے ویلے دے سیاسی لہا چڑھا، لوکاں دے روز
دے آہر، اوہناں دے دکھ سکھ ایہناں شاعراں دے دل دماغ توں باہر آہے۔

ایہہ سوچاں کتھوں آئیاں تے کیوں ٹریاں۔ اصل گل ایہہ ہے جو بیٹے

بارے ساڈی سوچ ساڈی اجوکی ہڈورتی وچوں ای بندی ہے۔ جیہڑے لوک اج

واپردی 1 نوں گوہ نال نہیں ویکھدے، جیوں بھوگیندے 2 ہن پر اکھیں ڈٹھی تے

ہڈیں ورتی نوں سیانن دا آہر نہیں کریندے، اج دے وسیب دی بنتر نوں

ویروے نال نہیں سمجھدے، اوہ بیٹے نوں کیوں سمجھ سکدے ہن۔ پرانی تواریخ

اساڈے اج پیاں معاملیاں دی ای جد پُشت ہے۔ ایس واسطے گل اج پیاں

معاملیاں توں ای ٹردی ہے۔ اج پیاں معاملیاں بارے جے اساڈی سوچ تھوٹی،

پتیلی یاں خیالی ہے تاں بیٹے نوں گیہہ 3 کے ویکھن والی اکھ اسانوں کتھوں

مل سکدی ہے۔

اج پئے معاملے کیہ ہن، اج دے وسیب دی بنتر، کماون ہنڈاون دے

ڈھنگ، لوکاں دی واہ ورتن، اوہناں دیاں سوچاں، اُلیل، اوہناں دی رہتل

دے رنگ تے ایہناں ساریاں گلاں نوں اپنی لپیٹ وچ لین والی اج دی

سیاست۔ جیہڑا ایہناں معاملیاں نوں، ایہناں دے آپس وچ جوڑ نوں کھلے دل

تے صاف اکھاں نال ویکھن دا ٹل نہیں لاوندا اوہ بیٹے نوں کیوں سمجھ سکدا

ہے۔ بیٹے نوں اسیں جدوں ویکھنے ہاں اوہ ویکھنی نال ویکھنے ہاں جیہڑی اج

بارے اساڈی سُر ت نے اسانوں دتی ہے۔

پر اوہ کبھڑی چیز ہے جیہڑی اج بارے، آپنی ہڈ ورتی بارے اساڈے دل
نوں گھلن نہیں دیندی، اساڈیاں اکھاں نوں صاف نہیں تھیون دیندی۔ اوہ چیز

1: ہوندی، ورتدی۔ 2: گزار دے، ورتدے۔ 3: پوری طرح، گہرائی وچ۔

ہے اساڈا ڈر، ڈھے پون دا ڈر، جتھے ہاں اوتھے نہ رہن دا ڈر، جو ہتھ وچ ہے
اوہنوں ونجا بہن دا ڈر۔ پر اسان بھل وینے آں جو اساڈی سبھ توں مہنگی وست
تے اساڈا دل دماغ ای ہے، جیہدے راہیں اسیں جگ تے جیون دا سواد مان
سکنے ہاں۔ جے دل دماغ دیاں راساں ڈر دے ہتھ ہوون تاں اسان جیوندیاں
وی مویاں برابر ہاں۔ ہور ”رب دا دتا سبھ کجھ“ ہووے، جد تائیں آپنے
چو پھیرے نوں، آپنی ہڈ ورتی نوں گھل کے ویکھن پرکھن دا حوصلہ نہ ہووے،
سارے سواد بے سواد تھی جاوندے ہن۔ جیہڑے بندے نوں ”جو ہتھ وچ ہے“
اوہنوں ونجا بہن دا ڈر نہیں چھوڑدا، سمجھو اوہدے دل دماغ وچ ست کوئی نہیں۔
اوہ باہروں بھاویں بھارا گورا تے قد کاٹھ والا لگے، اچی گرسی اُتے بیٹھا جا پے،
وچوں اوہنوں بے سواد دی مار وگی ہوندی ہے۔ گل کیہ، پُرانے شاعراں نوں
”اگلے جہاں“ دا رنگ کاٹ پا کے اک رنگ کرن والے، اوہناں نوں سدھے
سادے تبلیغی آدمی بناون والے اصل وچ اوہ لوک ہن جیہڑے چالو سماجی
ورتارے نال رے ہوئے ہن۔ کماون ہنڈاؤن دیاں چالو ڈھنگاں نال ڈھدوں
راضی ہن۔ اجو کے وسیب دی بنتر اوہناں نوں سکھاوندی ہے۔ ایس بنتر نال
اوہناں دا لب جڑیا ہو یا ہے۔ ایہدے ٹٹن دا ہتھوں چھٹن دا اوہناں نوں دھڑکا

ہے۔ ایہہ ضروری نہیں جے اوہ رزق ولوں سوکھے ای ہوں۔ ایہناں وچوں بہوں گنتی ٹھڑیاں دی ہے۔ پر ایہناں نوں کماون ہنڈواون دیاں چالو ڈھنگاں کولوں گھنی آس آہی۔ ایہناں دیاں اکھاں اجوکے وسیب دیاں دتیاں نشانیاں اُتے ٹکیاں ہوئیاں ہن۔ ایہہ اُج دے سماج دی لائی رُتیاں دی لسٹ وچ اپنا

1: سنجیدہ، معتبر۔

ناں ویکھن لئی نت اڈیاں چائی کھلوتے ہن۔ ایہناں رُتیاں تائیں پُچن واسطے اپنے دل دماغ دا، اپنی بندیاں دا سودا کیتی بیٹھے ہن۔ شاعری ہووے کہ پوری تواریخ، بیٹے نوں سمجھن واسطے اُج دے وسیب وچ، اجوکے جیون وچ اپنی ویکھنی دی پُن چھان کرنی پوندی ہے۔ پر ویکھنی کرنی نال جڑی ہوئی ہوندی ہے۔ ایس واسطے اپنی کرنی، اپنی واہ ورتن، چالو ویہار دے پُراے نال اپنے ساک سبندھ دی پُن چھان ضروری ہے۔ جیہڑا بیٹے دی نبض پچھانن دا دعوالے کے آوندہ ہے اوہنوں پہلوں اپنی نبض ویکھ لینا چاہیدی ہے۔ جے اوہ آپ ایہہ کم کرن جوگا نہیں تاں پڑھن والیاں نوں جاچ سکھنی چاہیدی ہے جو اوہ نتار سکن ہی لکھن والا اُج دیاں مڈھلیاں وسیبی دوپھیڑیاں 1 دے حساب نال کیہڑے پاسے کھلوتا ہویا ہے۔ کیہ اوہدی لکھت گھلم گھلی یا کسے پڑدے اوہلے ہوکے چالو ویہار دا ای پکھ پُوردی ہے، بندے دے اجوکے سبھا 2 نوں ای ٹھیک سمجھدی ہے، اوہنوں ایویں ای رہن دینا چاہوندی ہے، یاں بندے دے سبھا دی، اوہدے روح قلبوت دی نویں سریوں اُساری چاہوندی ہے۔ بندے نوں اجوکے ڈرتے لَب والے وسیب وچ ڈکی رکھنا چاہوندی ہے، یاں اجیہا وسیب وساون لوڑ دی ہے جتھے بندہ ڈر، لَب تے چنتا توں ازاد

ہووے۔ اگوں ایہہ سوال آوندا ہے بئی کیہ لکھن والے نوں پتہ ہے، جو اجیہا
وسیب کیویں وس سکدا ہے تے کیویں نہیں۔ اجو کے سماج دیاں نینہاں کبھڑیاں
ہن تے

ایہناں نینہاں نوں کیویں گھدیڑ کے نواں اُسار اُساریا جا سکدا ہے۔ ایہناں
سوالاں اُتے تے ایہناں سوالاں دیاں جواباں اُتے لکھن والے دا کچ سچ تردا

1: دوپھیڑ: پاڑ، تضاد۔ 2: مزاج، فطرت۔

ہے۔ ایہہ نہیں بئی ہر توارخ کار تے پڑچولی دی نکلی موٹی لکھت وچ سر پر ایہہ
سوال سگوں ای پکھے دے جاوندے ہن، یاں پکھے دے جاونے چاہیدے
ہن۔ پر گل بھاویں کسے پاسیوں ٹوری گئی ہووے اوہدا جوڑ اوڑک ایہناں
سوالاں نال جڑ ضرور ویندا ہے۔

جی ایہہ گل سچ ہے جو بیتے نوں اسیں جیہڑی اکھ نال ویکھنے ہاں اوہ
اساڈی اج دی کرنی ویکھنی وچوں جمدی اے اتنی ایہہ وی سچ ہے بئی بیتے
بارے اساڈی سوچ سمجھ اساڈی اج دی کرنی ویکھنی اُتے ڈونگھا اثر پاوندی ہے۔
اج اساں جو کجھ ہاں اوہدے حساب نال اساں بیتے نوں جانے ہاں پر بیتے
وچ جو کجھ ویکھنے ہاں جیویں ویکھنے ہاں اوہ مُردیں پیریں اج بارے اساڈی
سوچ سمجھ اُتے اپنا رنگ چاڑھ دیندا ہے۔ سو پرانی توارخ دی پڑھائی ہووے
کہ پرانی شاعری دی، گل اج کنوں ٹردی ہے تے اُج اُتے آن مُکدی ہے۔
بلھے شاہ دی کافی ہے:

مائی قدم کریندی یار

مائی جوڑا، مائی گھوڑا، مائی دا اسوار

ماٹی ماٹی نوں دوڑائے ماٹی دا کھڑکار

ماٹی قدم کریندی یار

ماٹی ماٹی نوں مارن لگی ماٹی دے ہتھیار

جس ماٹی پر بہتی ماٹی تِس ماٹی ہنکار

ماٹی قدم کریندی یار

ماٹی باغِ بچیچہ ماٹی، ماٹی دی گلزار

ماٹی ماٹی نوں ویکھن آئی ماٹی دی اے بہار

ہس کھیڈ مُڑ ماٹی ہوئی ماٹی پاؤں پسار

بکھا ایہہ بچھارت بچھیں، لاہ سروں بھونیں مار

ماٹی قدم کریندی یار

شاعری نوں پڑھن دے پرانے ڈھنگ دے حساب نال ایس کافی وِچ دنیا
وِچ بندے دے پورے جیون نوں مٹی دی کھیڈ آکھیا گیا ہے۔ بندے نوں
رب نے مٹی نال سرجیا ہا۔ سو ایس جگ واسے دی گل کہانی گوڑ ہے۔ ایہدی
کوئی اصل نہیں۔ بندہ اپنی مٹی دی ہستی نوں بھل کے ایویں آکڑدا پھردا ہے۔
مر کے بندے نے مُڑ مٹی تھی وینا ہے۔ شاعری نوں پڑھن دا ایہہ پُرانا ڈھنگ
بندے دے سریر نوں مٹی آکھدا ہے۔ سریر نال جڑیاں ہوئیاں سبھ رتجھاں بے
اصل ہن۔ اصل چیز روح ہے۔ جگ وِچ روح دی قید مُکدی ہے تاں روح
آپنے اصل گھر (اگلے جہاں) جا اڑدی ہے۔

شاعری نوں پڑھن دے ایس پرانے ڈھنگ وِچ نقص ایہہ ہے جو ایس
ڈھنگ نال ویکھن والے شاعری نوں نہیں سمجھدے۔ شاعری دی بنتر توں

اوہدیاں رمزاں تالاں توں گل نہیں چھوہندے۔ آپنیاں مُونہہ دھریاں سوچاں
 شاعری اُتے اُلد کے ہولے تھی ویندے ہن۔ مُونہہ دھریاں سوچاں اوہو ہن
 جیہڑیاں اوہناں نوں اپنے اج دے جیون وِچ وارا کھاندیاں ہن۔ پر ایہہ
 سوچاں اوہناں نوں ملیاں پرانی سوچ ریت وِچوں ہن۔ بندے دے سریر دا
 ”مٹی“ ہوون، جگ واسے دا ”مایا“ ہوون، روح دا سریر نالوں ازلی وکھرپ،
 رب تے سنسار دی

1: سرجن = تخلیق کرن۔

دُوئی۔ ایہہ وچار جُگاں پرانے ہن۔ ایہہ اودوں جے پلے جدوں بندہ بندے دا
 غلام ہويا۔ جیہڑے ویلے ہتھیں محنت کر کے اُگاؤن بناون والے اپنی کمائی دے
 آپ مالک نہ رہے۔ مالک ہور ہو گئے۔ بندے دی محنت اوہدا سریر نگر واسطے
 دُوجیاں اگے گہنے پے گیا۔ اوس ویلے ایہہ سوچ ٹری بی بندے دی محنت دا
 مول مالکاں دی رضا ہے۔ محنت دا اپنا کوئی مُل نہیں، محنت دی اپنی کوئی ہستی
 کوئی دعوا نہیں۔ مالک خوش رہوے تاں عوضانہ اگلے جہان مِلسی۔ ایس جہان دا
 جیون جنجال ہے۔ محنت کرن والے تے محنت دا پھل سانہن والے دی دُوئی
 سریر تے روح دی، ایس جہان تے اوس جہان دی، بندے تے رب دی دُوئی
 بن گئی۔ ایہہ سوچ مالکاں تے حاکماں دا کم سوتدی 1 آہی۔ سو اوہناں دیاں لاگی
 عالماں نے ایہنوں بنا سوار کے پکی پیڈی وچار ریت 2 بنا دتا تے مندرائ،
 مسیتاں راہیں، عالماں، شاعراں راہیں ایہنوں پرچاریا۔ محنتیاں دے دردی
 سوجھواناں شاعراں نے اپنے اپنے ویلے آپو اپنے رنگ وِچ ایس وچار ریت
 دے توڑ دے جتن کیتے۔ ایہہ نہیں بی ایہناں سوجھواناں شاعراں دی سوچ

اصلوں ایس مارو وچار ریت دے پر چھاویوں باہر آہی۔ پر اوہ اپنی کرک، اپنی ہمت تے اپنی سمجھ راہیں ایہدے نال بھڑے ضرور۔ کنہیں داری اوہناں ایسے وچار ریت دیاں سوچ پینتیریاں نوں رمزاں بنا کے ایہدے نال لڑایا۔ نوں سرمائے داری دے آون نال بندے دی محنت سیپ دیاں ریتاں وچوں نکھڑ کے سدھی ساویں دکاؤ وست بن گئی۔ محنتی نوں اپنی ہستی دی تے اپنے میل دی سار ہوون لگی تاں دوئی والی پرانی وچار دھارا دا جادو ترٹن لگ پیا۔

21: سوتن: ٹھیک کرن، سوارن-2: آئیڈیالوجی، نظریہ۔

پر ویلے دے نت بدلویں رنگ نوں، وسیب دی نت نسر دی شکل نوں پوند ای سارے بندے نہیں سیان لیندے۔ بعضے اپنی آہلس 1 پاروں تے بعضے اپنے لب پاروں سیانن والے پاسے ای نہیں آوندے۔ کیوں جو وسیب دی نوں نسر دی شکل بندے دے پرانیاں وتیریاں اوہدیاں پرانیاں گیکھیاں نوں توڑنا چاہوندی ہے۔ آہلسیاں تے لب پوجاں نوں ایس گل وچ اپنی موت دسدی ہے۔ حالاں ایسے موت راہیں اوہناں نوں نواں جیون لبھ سکدا ہے۔ جے بی تڑکے تاں ای اوہدے وچوں نواں بوٹا پنگردا ہے۔ جے بی اپنے پرانے کھوٹ نوں سانجھ کے بیٹھا رہوے تاں اوہدا اندر سڑ سک جاوندا ہے۔

سولب پوج تے آہلسی جیہڑے اجو کے وسیب دی بدلویں نہار 2 نوں نہیں ویکھ سکدے یاں ویکھنا نہیں چاہوندے شاعری وچ وی پرانیاں بنتریاں، ہنڈیاں ورتناں نوں ٹکائی رکھنا چاہوے ہن۔ اوہ ٹل لا کے پرانیاں بنتریاں نوں چمبڑدے ہن تے دلوں بجانوں ایہناں دی راکھی کریندے ہن۔ وسیب دی نوں نہار نوں ویکھن وکھاون والے، اوہدے رنگ نال شاعری نوں نویاں کرن والے

اوہناں نوں اپنے ویری جا پدے ہن۔ آکھدے ہن، نویں شاعری بکواس ہے۔
 ایہہ بندے دی سمجھ وِچ ای نہیں آسکدی۔ زور اورو! نویں شاعری تہانوں تاں
 ای سمجھ آوے جے تساں نویں بندے بنو۔ سماج تے تواریخ دی اجوکی شکل نوں
 سمجھن دا آہر کرو۔ پرانی شاعری نوں نویں سوچ راہیں پڑھن والیاں نال وی
 ایہناں دی کھور ہے۔ آکھدے ہن، ایہہ نویں پرکھ پڑچول نری بکواس ہے۔
 ایہہ بندے دی سمجھ وِچ نہیں آسکدی۔ ایہہ نویں شاعر تے نویں پڑچولی
 اصل وِچ سارے کافر

1: سُستی - 2: شکل، دکھالی، انداز۔

نیں۔ جے حیاتی دے نویں نساہے نال نسر ن ، اوہدی نویں دکھ 1 دے تکل 2
 ہوون کفر ہے تاں ایہہ میہنا چم کے قبولنا چاہیدا ہے۔
 تینوں کافر کافر آکھدے توں آہو آہو آکھ
 (بکھے شاہ وی ایہہ گل اپنے ویلے دے آہلیاں تے لب پالاں دے میہنے
 سُن کے آکھی آہی)

شاعری فلسفہ نہیں ہوندی۔ فلسفے والے بندے دے جیون ورتن نوں اپنے
 طریقے راہیں سمجھدے ہن، شاعر اپنے طریقے نال سمجھدا ہے۔ فلسفے والا وچار دا
 اُساہ اُساہدا ہے۔ شاعر لفظاں تالاں رمزاں راہیں اپنی بنتر بناوندا ہے۔ دوہاں
 دے سواد وکھو وکھرے ہن۔ ہاں شاعر اپنے ویلے دے فلسفے نوں ورتدا، اوہنوں
 اپنی بُنت وِچ بُندا ضرور ہے۔ شاعری دی کھیڈ وِچ وچار واناں دیاں نویاں
 پرانیاں کاڈھاں پاتر 3 بن کے آوندیاں ہن۔ ایسے پاروں شاعری نوں فلسفے
 وانگوں نرول سوچ کر کے نہیں پرکھیا پڑھیا جاسکدا۔ ایہنوں پڑھن پرکھن دے

رَچھ ای وکھرے ہن۔ ہاں اوڑک سبھے گلاں اِکو سوال اُتے جا مُکدیاں ہن ہی جیون دی جال 4 وِچ کسے فلسفے یاں کسے شاعری کیویں اساڈا ہتھ پھڑیا تے کیویں چھڈیا۔ بلکھے شاہ دی شاعری وِچ آپنے ویلے دیاں وچار ریتاں دی گھنی آوا جاوی ہے۔

کنیں اِک دُوجے نال بھڑدے فلسفیاں وِچوں اوہ اپنا مسالہ لیندا ہے تے ایس مسالے نوں گوء 5 کے اپنی کھیڈ بناوندا ہے۔ جیہڑے ویلے اساں اوہدی کافی پڑھدے ہاں تاں اوہناں فلسفیاں دی سار ساڈی مدد ضرور کر سگدی ہے۔

پر

1: دکھالی، اظہار، صورت۔ 2: برابر ہون۔ 3: کردار (ڈرامے وغیرہ دے)۔ 4: گذارن، جالن۔ 5: گوون

گھنٹھن

ضروری نہیں جو اوہناں فلسفیاں بارے اساڈی راء کافی بارے اساڈی راء اُتے اثر پاوے۔ کافی پڑھدیاں ایس کافی وِچ ورتے فلسفے دا سچ جھوٹھ نہیں نتاردے۔ ایہہ ویکھنے ہاں جو کافی دی بنتر وِچ اوس فلسفے دا کم کیہ ہے۔ بعضے شاعر اوہ وی ہن جیہناں دا مُول مُدا 1 ای کسے فلسفے نوں پرچارن دا ہوندا ہے۔ اوہ شاعری نوں فلسفے واسطے ورتدے ہن۔ یاں تے فلسفے نوں سدھا شعراں وِچ بیان چھڈدے ہن یاں جے شاعری دا کوئی اُسار اساردے وی ہن تے اوہ وی ایویں وِرا وِرا، ناں کرن جوگا۔ جے کوئی ایس اُسار نوں شاعری دے پکھوں نیجھہ نال ویکھے تاں ایہہ چھائیں مائیں ہو ویندا ہے تے چھے فلسفے دا نِک سِک رہ جاندا ہے۔ ایہو جیہیاں شاعراں نوں زرا فلسفی آکھن تاں اوکھا ہوندا ہے کیوں جو اوہ فلسفے والا رَچھ 2 وی پورا نہیں ورتدے۔ ہاں اوہناں دی پرکھ جوکھ پرچارک

کر کے ہو سسکدی ہے بھئی جیہڑی سوچ اوہناں پر چارنی چاہی اُج اوہ کتنی ہنڈ
 چکی ہے کتنی ورتن جوگی ہے۔ آپنے ویلے وِچ اوہ کتنی اگو نہی آہی، کتنی پچھو نہی۔
 جیہڑے ڈھنگ نال اوہناں پر چار کیتا اوہ جچواں ہے کہ اُن جچواں۔

ایہہ ٹھیک ہے جو بکھے شاہ نے اپنی کافی وِچ ماٹی والی رمز او سے سوچ
 وِچوں لیتی ہے جیہڑی دَسدی آہی ہی بندے دا سریر مٹی ہے۔ پر بکھے شاہ ایس
 سوچ نوں نہیں پیا بیاندا۔ ایس سوچ دے مسالے نوں اپنی شاعری دی کٹھالی
 وِچ گھت کے اپنی گھرت گھڑیندا ہے۔ اوہدا مول مُدا ایس سوچ توں اک رمز
 بناون دا ہے۔ جے بکھے شاہ نے سگواں ایس سوچ نوں پر چاریا ہوندا تاں
 اسانوں اُج ایس کافی دی کوئی لوڑ نہ ہوندی۔ بکھے شاہ دے وارے کنیں ویہاں
 شاعر

1: بنیادی مقصد۔ 2: سامان، آلات۔

آہے جیہڑے اوس ویلے دی حکمت سائنس، قانون تے فلسفے نوں شعراں وِچ
 بیان دے رہے۔ وڈے وڈے رسالے جوڑ دے رہے۔ اُج اوہناں رسالیاں نوں
 یاں عجائب گھراں والے شوق نال پڑھدے ہن تے یاں یونیورسٹیاں دے
 پروفیسر۔ پرانے ڈھنگ نال پڑھن والے ”ماٹی“ دا لفظ ویکھدیاں ای پرانی سوچ
 والا ورقہ پھول کے آپنا سبق سنا دیندے ہن۔ شاعری دا اُسار اوہناں نوں نہیں
 دِسدا۔ جیہڑی رمز بکھے شاہ بنائی ہے اوہدے نال اوہ پندھ نہیں کریندے۔ کرن
 کیوں۔ بکھے شاہ دی رمز جیہڑے پاسے کھڑدی ہے اودھر ویندیاں اوہناں دا
 اجو کے جیون دا کھٹیا وٹیا کوڈیوں کھوٹا ہو جاووندا ہے۔

اک اوہ وی ہن جیہڑے نال تے نویں سوچ دا لیندے ہن۔ آپنے آپ

نوں نویں ویسی سُر ت دا موہری وی دَسدے ہن۔ پر کافی پڑھ کے بلکھے شاہ دا
 اک ہنڈے ہوئے فلسفے دا پرچار کرن دے جرم وِچ پرچہ کرا دیندے ہن۔ اصل
 وِچ ایہہ نویں سوچ والے کافی نوں پرانے ڈھنگ والیاں وانگ ای پڑھیندے
 ہن۔ پڑھ کے اوہو ت کڈھیندے ہن۔ فرق ایتنا ہے بی ایہہ اوس ت ت نوں
 رڈ کریندے ہن تے پرانے اوہنوں مندے ہن۔ ایہناں نویاں دی ویسی سُر ت
 وِچ کسر ہوندی ہے۔ وسیب دیاں وکھ وکھ وکھالیاں دی آپس دی جڑت بارے
 ایہناں دی سمجھ پتیلی ہوندی ہے۔ ایہہ اکو ڈگے پنڈا اگرا ہوندے ہن۔ وسیب وِچ
 ہن تاں سبھ کم آپس وِچ جڑے ہوئے پر ہر کم دی کرن ورتن وِچ اپنی وکھری
 ہوند وی ہوندی ہے۔ جیہنوں سمجھن تے مانن واسطے اُچھ کرنا پوندا ہے۔ ضروری
 نہیں بی اک کم واسطے کیتا اُچھ دو جے وِچ وی سگواں ای سرجاوے۔ ہر کم دی
 وکھری ہوند دا دھیان ہووے تاں ای سبھ کماں دی آپس وِچ جڑت دا گیان ہو
 سکدا ہے۔ ہاں ایہہ وی ٹھیک ہے بی زرا کسے اک کم دے وکھرپ وِچ رُجھ
 جاون والا اوس کم دا حیاتی دے پورے ویہن نال سانگا نہ پچھانن والا وی
 سجا کھا نہیں ہوندا۔

کافی وِچ جیہناں نوں ”ماٹی“ آکھیا گیا ہے اوہ کون ہن۔ کیہ اوہ پوری
 خدائی دا نشان ہن؟ پہلیاں دو بنداں وِچ جیہڑیاں تصویریاں ہن اوہ تاں ہن
 ہتھیار بند سواراں دیاں۔ پہلی تصویر وِچ اک لوہے پوش سوار میدان وِچ گھوڑا
 پیا بجاوندا ہے۔ اوہدیاں ہتھیاراں دا تے اوہدے گھوڑے دیاں سُمباں دا کھڑکار
 اساں سُن دے ہاں۔ اگلے بند وِچ ایہہ کھڑکار ودھ گیا ہے۔ اک اسوار دُو جے
 اُتے ہلہ کرن واسطے ودھیا ہے۔ دونہاں ہتھیار اُگرے ہن جس کول ہتھیار ودھ

ہن یاں جس دا جسہ وڈیرا ہے اوہ ایس گل اُتے ہنکار کردا ہے۔ ترتجے بند وِچ
 اساں لڑائی دے پڑ وِچوں نکل آئے ہاں۔ ہن اساڈے ساہمنے اک باغ ہے
 اوتھے کجھ لوک سیر واسطے آئے ہوئے ہن۔ پُھلاں نوں پئے ویکھدے ہن۔
 بُلھے شاہ دے وارے پنجاب وِچ مغل باتشاہی ہے۔ مغل باتشاہی دا سارا
 اڈمبر واہکاں راہکاں دی محنت اُتے کھلوتا ہویا ہے۔ پنجاب دی بھونیں نوں
 واہن راہن والے چودھریاں تے اہکاراں راہیں باتشاہ نوں ماملہ تار دے ہن۔
 چودھریاں دی پتی تے اہکاراں دا خرچہ وی مالے دے نال اُگراہیا جاوندا ہے۔
 اوہدا بھار وی واہکاں راہکاں سر ہے۔ ہور کہیاں رنگاں دے ٹیکس لگان ہن
 جیہڑے واہکاں راہکاں نوں تارنے پوندے ہن۔ کاریگراں، پاندھیاں تے
 سوداگراں اُتے وکھرے ٹیکس ہن۔ بعضے امیر آپ مالک وی ہن تے اہکار وی۔
 بعضے مالک تاں ہن پر ماملہ باتشاہ نوں نہیں دیندے۔ مالے دی اگراہی آپ کر
 کے اوہدے نال فوجی جتھے پالدے ہن تے ویلے سراہیناں جتھیاں نوں شاہی
 لشکر وِچ جھوک دیندے ہن۔ خلقت دا کم ہے محنت کرنا۔ مالکاں دا کم ہے محنت
 دا پھل سانہننا تے اوہدے نال گھوڑیاں جوڑیاں والیاں فوجاں تیارنا تے ایہناں
 فوجاں دے زور تے محنت والاں اُتے راج کرنا۔ حاکیاں کول چوکی ویہل
 ہے۔ اوہ ایس ویہل نوں راج ہنڈاوندے ہن۔ لہور وِچ تے ہور نکلیاں شہراں
 وِچ (بُلھے شاہ دے قصور وِچ وی) اوہناں دیاں سینکڑیاں چُونے گچ حویلیاں
 ہن۔ شاعر، لکھاری، گاؤں و جاؤں والے، مورتاں بناؤں والے ہور ون سوئے
 کسی گنی تے کاریگر اوہناں دے غلام ہن۔ باگاں بگچیاں وِچ نہراں پھوارے
 تے باراں دریاں ہن۔ دیس دیس دے پھل یوٹے ہن۔ باگاں دوالے اُچیاں

اُچیاں ولگناں ہن تے یوہیاں اگے پہرے ہن۔ گلزاراں دیاں بہاراں چھڑا
حاکماں مالکاں دا حق ہے۔ محنتیاں کامیاں دے ہڈ گلزاراں نوں سوار دیاں
بہاراں دا آہر کریندیاں گل جاوندے ہن۔ اوہناں نوں نہ باگاں وچ وژن دی
گھل ہے نہ بہاراں ویکھن دی ویہل۔

بکھے شاہ نے حاکماں مالکاں دی رُجھ دیاں چار تصویریاں سانوں دکھائیاں
ہن۔ دو اوہناں دی طاقت تے راج کاج دیاں تے دو اوہناں دے عیش آرام
دیاں۔ پہلیاں دونہ وچ حاکم مالک جنے دے رُپ ہے۔ دوجیاں دونہ وچ
جنانا رنگ ودھ جا پدا ہے۔ ایہہ چار نکیاں تصویریاں چار وڈے کھلار دیاں رمزیاں
ہن جیہناں راہیں حاکماں دے جنے جنائیاں اوہناں دے آہر ویہل، اوہناں
دے سویر شام اساڈے ساہنے آ جاوندے ہن۔

مغلاں دے وارے نکیاں مورتاں واہن دا بہوں رواج ہا۔ وڈے وڈے
مورت کار باتشاہواں امیراں دی نوکری وچ ہوندے۔ باتشاہواں امیراں دیاں
شکلاں بنا سوار کے اوہناں نوں پئے دکھاوندے۔ ایہناں نکیاں نکیاں مورتاں
وچ چوکی مہین کارا گری ہوندی۔ پھلاں، بوٹیاں رنگاں دے میلے وچ باتشاہ
تے امیر، شہزادے شہزادیاں جنگلی جنوراں اُتے اپنا رُعب بٹھاوندے، باگاں وچ
ٹہلدے، تختاں اُتے بیٹھے پھل سُنگھدے، درباراں وچ سلامیاں وصولدے،
پینگھاں جھوٹدے، سیجاں اُتے موج میلے کریندے دسدے ہن۔ ایہہ تصویریاں
وڈی نیجھ نال واہیاں جاندیاں ہن۔ حاکم مالک آپ تصویریاں وہاندے تے
آپوں بہہ کے ویکھدے۔ ایہناں تصویریاں وچ اوہناں نوں اپنی ڈاہڈی من
کھچویں شکل دسدی تے اوہ آپ آپنے آپ اُتے عاشق ہو ہو جاوندے۔

آپنے آپ اُتے عاشق ہوون حاکم میل والیاں دا قدرتی وسب ہوندا ہے۔
 جیہڑا دوجے دی محنت اُتے آپنا آپا پالے اوہنوں دوجے دی کھسچل، اوہدی پیر
 اکھوں اوہلے کرنی پوندی ہے۔ دوجے نوں پورے بندے دا درجہ دیون توں نہ
 کرنی پوندی ہے۔ جے مالک کامے نوں پورے بندے دے درجے اُتے رکھ
 دیوے تاں اوہدی محنت کیویں کھا سکدا ہے۔ سو مالک کامے نوں اپنے ورگا بندہ
 جان ای نہیں سکدا۔ تے جدوں اسیں کسے نوں ڈھڈوں آپنے برابر دا بندہ نہ
 جانیئے تاں اساڈا اوہدے نال سانگا وی اصلی نہیں ہو سکدا۔ تے اصلی سانگیاں
 باجھ، رجویاں ملاپاں باجھ بندے دا جیون کچ پکاتے تھڑ ماریا رہندا ہے۔ سو
 مالک مالکیاں تاں سانجھی رکھدے ہن پر اوہناں دے اندر کچ پکے تے تھڑ
 مارے ہوندے ہن۔ آپنے آپ سوا اوہناں دی جہان اُتے کسے نال اصلی جڑت
 نہیں ہوندی۔ اوہ آپنے آپ نوں ای آپنا معشوق بناون لوڑدے ہن۔ پر جے
 کسے نال جڑت نہ ہووے تاں آپنے آپ نال وی نہیں ہو سکدی۔ کوئی دوجا نہ
 دتے تاں آپنا آپ وی نہیں دسد۔

مالک آپنے آپ نال عشق کرنا چاہوندے ہن۔ ایہہ عشق ہوندا نہیں، بے
 سوادی جاوندی نہیں۔ سو اوہ مُرد مُرد آپنی شکل نوں ای ویکھی جاونا چاہوندے ہن۔
 اوہناں دے نوکر مورت کار اوہناں دا ایہہ روگ جاندے ہن۔ اوہ آپنے ہنر
 راہیں مالکاں نوں اوہناں دا حُسن، شان تے طاقت وڈیا وڈیا کے پئے
 دکھاوندے ہن۔ مہین بُنتی نال تصویراں نوں سجاوندے ہن۔ اک اک سوتر وچ
 رنگاں لیرکاں دے الوکارا کردے ہن۔ بُسیاں، شکلاں، گھوڑیاں، جوڑیاں،
 ہتھیاراں، پھلاں بوٹیاں نوں جان مار کے سجاوندے ہن تاں جو ویکھن والے

نوں اپنے ہوون دا پک ہو جاوے، اپنے آپ اُتے پیار آوے۔ نوکر مورت
 کار مالک نوں ایہہ دَسدا ہے بئی دیکھ توں ہیں، توں سوہنا ہیں، شان طاقت
 رُعب والا ہیں۔ توں ہیں کیوں جے میرے ہُنر نے، میری روح نے تینوں من
 لیا ہے۔ توں پُوچن جوگا ہیں کیوں جو میرے کسب نے تینوں پوجیا ہے۔ مالک
 اک پل لئی وی اپنی ایس تصویر نوں اکھوں پرے نہیں کر سکدا۔ ایس تصویر وِچ
 اوہدی جند ہے۔ ایس تصویر دے گُوڑ نوں سچ من وِچ اوہدا جیون ہے۔

بُکھے شاہ نے وی اپنے ویلے دیاں مالکاں حاکماں نوں اوہناں دی تصویر واہ
 دکھائی ہے۔ پر ایس تصویر وِچ اوہناں نوں اپنی موت دِسدی ہے۔ جے اک پل
 وی مالک بُکھے شاہ دی واہی مورت دیکھ لوے تاں اوہنوں اپنا گُوڑ، اپنی اُن
 ہوند صاف دِس پوے تے اوہ دُو جا ساہ نہ لوے۔ مَر کے، مالکی چھڈ کے مُر

1: کمال (فن دا)

بندے دے رُوپ وِچ جمن نوں تا نگھے۔

بُکھے شاہ نے تصویر نوں نوکر مورت کاراں وانگ سجایا نہیں۔ دونہہ چونہہ
 ترکھیاں لیکاں تے رنگاں نال کھیڈ بنا دتی ہے۔ جیویں بال بناوندے ہن۔
 اوہدی کرت انہول جیہی لگدی ہے۔ پر اجیہیاں ترکھیاں رنگاں تے لیکاں واسطے
 آخراں دی کاراگری لوڑیدی اے، اوہ کاراگری جیہڑی اپنے وسیب نوں سمجھیوں،
 اپنے ویلے دے جیون دی باریک پڑچول کیتیوں، ہوئی ورتی دا کھوٹا کھرا
 نتاریوں باجھ ہتھ نہیں آوندی۔

انج جاپدا ہے جیویں بُکھے شاہ نے نوکر مورت کاراں دیاں واہیاں مورتاں
 لے کے سہج سہائیں اوہناں اُتے اک دو اجیہیاں لیکاں لائیاں ہن بئی اوہناں

مورتاں دے کپڑے لتھ گئے ہن۔ اوہ ننگیاں ہو گئیاں ہن تے حاکماں مالکاں دی اصل شکل دیکھن والیاں دے ساہنے آ گئی ہے۔ لیک وی بلھے شاہ نے اصل وِچ اِکو واہی ہے۔ اوہ ہے ”ماٹی“۔ ایس اِک لفظ دے آ کھن نال جوڑیاں دی لَشک پُشک، ہتھیاراں دا کھڑکار، گھوڑیاں دے سُمباں دی دھمک پُھلاں دے رنگ تے خشبویاں سبھ اُڈ گئے ہن۔ ہر شے مٹی دا کھڈونا جا پدی ہے۔

بلھے شاہ دیاں تصویراں حاکماں مالکاں دے آپا رُجھے ہوون دا نقشہ دکھاوندیاں ہن۔ اسوار اپنے گھوڑے جوڑے نوں ویکھدا، آپنیاں ہتھیاراں نوں تولدا، اپنے جُسے دی تیاری اُتے بھوئے ہوندا جا پدا ہے۔ پُھلاں نوں ویکھن، باگیں ٹہلن وِچ وی ایہو گل ہے تے پیر پساں کے سوون وِچ وی۔ ”ماٹی پاؤں پساں“ وِچ ترے گلاں ہن۔ اِک تاں پاؤں پساں دا مطلب ہے مالکی تے دولت دا کھلار ودھاون، دُوجا آرام کرن، ترتجے ایہدے وِچ مرن دی حالت ول سینت ہے۔ ایہہ تریوے گلاں رَلا کے ویکھیئے تاں ”ماٹی پاؤں پساں“ دا پورا چانن ہوندا ہے۔ مالکی دا کھلار ودھاون واسطے مالکاں دی نَس بھج تے اوہناں دا آرام دونویں موت دیاں ای شکلاں ہن۔

حاکم مالک اپنے سجاوٹی آہراں وِچ مست ہن۔ آپا پوجن وِچ رُجھے ہوئے ہن۔ دنیا اوہناں دے رُعب تے شان اگے پئی نیوندی ہے۔ بلھے شاہ اپنے نال دیاں نوں ایہہ نقشہ اپنیاں اکھاں نال ویکھن دی آ کھدا ہے۔

آون نوں ”قدم کرن“ آ کھ کے بلھے شاہ نے درباری ادب ادب دی نقل بنائی ہے (اِک سوجھوان نے ایہنوں ”کدم کریندی“ وی لکھیا ہے۔ کدن توں کدم۔ ایہدے نال گل دا سبھا نقل والا نہیں رہندا، گھلی سٹ مارن والا ہو

جاوندا ہے) بلھے شاہ نوں سبھ حاکم مالک مٹی دے کھڈونے جا پدے ہن۔ اوہناں دا پلن جُلن سبھ گوڑ جا پدا ہے۔ اوہناں دیاں چڑھتلاں اوہناں دے عیش سبھ بے جان لگدے ہن۔ اوہناں دی رہتل، واہ ورتن، لگناں، جاچاں تے نشانے بے مقصد لگدے ہن۔ ایس واسطے اوہدے سرتوں مالکاں حاکماں دا رُعب دابا لیہہ جاندا ہے تے اوہ ہولا پُھل تھی ویندا ہے۔ ایہہ گھل اوہدیاں پیراں وِچ نچن دا اُدم بھرنیدی ہے تے اوہ کافی دیاں بولاں وِچ کافی دی تال راہیں نچدا ہے۔

بلھے شاہ نے اپنی کافی نوں بھارت کیوں آکھیا۔ پرانیاں ریتاں وِچ بھارت بچھن جیون دی رمز پچھانن دا ناں ہوندا ہے۔ جدوں سُرُمیاں اوکڑاں بچھن لئی پندھ کرنے، اجاڑ بھوگنے تاں اپنے من وِچ آون والے ڈرتے سوال اوہناں نوں بھارتاں دے روپ وِچ ٹکرنے۔ جے اوہناں بھارت بچھ لینی تاں سہل ہو جاونا، اوہناں دی قوم دے سرتوں اوکھا ویلا ٹل وینا۔ جے اوہناں نوں جواب نہ اوہڑنا تاں تقدیر نے اپنا وار کرنا۔ تقدیر ویلے دا، تاریخ دا ای پُرانا ناں ہے۔ ایہہ ہمیش بندیاں نوں گھیر گھیر کے ای بھارتاں پاؤندی ہے۔ جیہڑے بچھ لیندے ہن، اوہناں نوں آپ اگانہہ ہو کے راہ دسدی ہے۔ جیہڑے نہیں بچھ سکدے اوہناں نوں کھڑیاں کھلوتیاں پتھر کر دیندی ہے۔ تقدیر دیاں ساریاں بھارتاں اصل وِچ اپنے بارے ہوندیاں ہن: ایہہ جیہڑا پل پیا لنگھدا ہے ایہدے وِچ ویلے دا، تواریخ دا نک نقشہ کیہ ہے۔ جیہڑا نہ دس سکے اوہدے اُتے اسوار ہو ویندی ہے۔ جیہڑا دس سکے اوہدے نال پیار کریندی، اوہنوں وِردی ہے۔ جیہڑا نہ دس سکے اوہنوں ڈین بن کے کھا جاؤندی ہے۔

بُلھے شاہ وی آپنے آپ نوں تے آپنے جیہیاں عاماں لوکاں نوں تواریخ دی
 شکل دکھاوندا ہے۔ ویلے دیاں حاکماں مالکاں دا اندر باہر اشاریاں نال اُلکدا
 ہے۔ دَسدا ہے ہئی جیہڑے شانناں طاقتاں والے دِسدے ہن ایہناں دے اندر
 جتد کوئی نہیں جے۔ ایہناں دا سارا کھڑکا دھڑکا پھوکا ہے۔ ایہہ اصل وِچ حیاتی
 دی تھن تڑٹ اولاد ہن۔ جیہڑے ایہہ گل سہی کر لین، بچھارت بچھ جاون اوہناں
 واسطے اگواں راہ کھل جاوندا ہے۔ اوہ راہ کیہ ہے: ”لاہ سروں بھوئیں مار“۔ جے
 مالک، حاکم اصلوں مٹی ہن، جے اوہناں دا ورتارا گُوڑا ہے، اوہناں دیاں
 رُجھاں دا مَول حیاتی نہیں موت ہے، تاں اساں اوہناں دا رُعب کیوں جھلیئے۔
 اوہناں ورگا بنن دی رِتجھ کیوں پالِیئے۔ اوہناں نوں آپنے سر اُتے سوار کیوں
 کریئے۔ اوہناں دے ورتارے دے رُعب تے لالچ نوں سروں لاہ کے
 بھوئیں تے کیوں نہ ماریئے۔ مٹی دے اُسار نوں ڈھا کے مٹی وِچ کیوں نہ
 رلائیئے۔

سر اُتے پگ ہوندى ہے۔ پگ سرداری دا نشان ہے۔ ہر رنگ دی عزت
 پت تے ویسی رتبہ پگ ظاہر کریندی ہے۔ جدوں بُلھے شاہ سروں لاہ کے
 بھوئیں مارن دی آکھدا ہے تاں اوہ پورے رُتبے بند ورتا دے نوں ای نکلھ کے
 سٹ دیندا ہے۔ پگ دا لفظ نہ آکھ کے شاعر نے ایس بول دے معنے بہوں
 موکلے کر دتے ہن۔ لاگدے معنیاں واسطے بُوہا کھول چھوڑیا ہے۔ ہُن اساڈی
 سوچ پگ توں تڑدی ہے پر ہور بہوں ساریاں گلاں وِچوں لنگھدی اوہناں نوں
 نال لیندی ”بھوئیں مار“ اُتے اپڑدی ہے۔ سر اُتے کوئی مُفت دا بھار ہے جیہڑا
 لاہ کے تھلے سٹ دینا چاہیدا ہے۔ سر اُتے کوئی اجیہی چیز بندہ چائی آیا ہے،

یاں اوہنوں چوائی گئی ہے جیہدے بارے اوہنوں ہُن چانن ہو یا ہے ہی ایہہ
تاں اصلوں مٹی ہے۔

حاکم مالک ”ماٹی“ کیوں ہن۔ بلکھے شاہ دے واریوں ڈھیر چر پہلوں توں
ایہہ سوچ عام آہی جو دنیا دا جیون، جگ تے وسن والی گل جیا جُون ”مایا“
(گوڑا جھاکا) ہے۔ اصل ہستی ہے روح دی۔ روح جگوں باہری ہے تے رب
دی ذات دا انگ ہے۔ ایہہ سوچ کامیاں اُتے مالکاں دی حاکمی وچوں جی تے
اپنے ودھ پھل کے ایس حاکمی نوں تھمیا۔ ایہدے نال رلدیاں سوچاں ہور وی
آہیاں جیہڑیاں دسدیاں جو مالک چند سورج دی اولاد ہن تے کائے مٹی دی۔
ایہناں سوچاں دا توڑ کیتا اوہناں سوجھواناں شاعراں جیہڑے عام لوکائی دے
دردی آہے۔ اوہناں آکھیا ہی جیہڑی شے جیا جُون نوں ہلاؤندی بلاؤندی ہے،
جوال کے ودھن پھلن دے راہ پاؤندی ہے۔ اوہ ہے اک دوجے نال رن دی،
اک دوجے دی دوئی وچوں اک تریجی اکائی والی ہستی بناون دی تانگھ، جیہنوں
بلکھے شاہ عشق آکھدا ہے۔ جتا کتے عشق دا زور ہے اونا ای اوتھے حیاتی دی چال
ترکھی، تے سیک گھنیرا، سہپن ودھیرا ہے۔ جتا کتے عشق ماڑا ہے اونی ای اوتھے
موت دی پکڑ تگر یڑی ہے، کوجھ دا کھلارا وڈا ہے۔ بُت اتوں ہلدے بولدے
”قدم کریندے“ جا پدے ہن پر وچوں اصلوں بے پرانے ہن۔ اوہناں دا ہلن
بولن نرا دکھالا ہے۔ دکھالے راہیں اوہ اپنے آپ نوں تے ویکھن والیاں نوں
اپنے ہوون دا پک کریندے ہن۔ بے عشقا جیون ”ماٹی“ ہے۔

حاکماں مالکاں دی شرع عشق دا اُلٹ ہے۔ مالک چاہوندے ہن رزق
دیاں وسیلیاں اُتے ودھ توں ودھ مل مار کے راج نوں اپنے ہتھ وچ کر کے

خلقت کولوں اصلوں نِکھڑ جاون تے نويکے ہو جاون۔ سو عشق تے ماکی دا
 دُھروں ویر ہے۔ ایس ویر دی شکل ماکی دیاں شکلاں دے نال نال بدلی رہی
 ہے۔ عشق آپنے ہوون واسطے ماکی نوں نیہوں پٹنا چاہوندا ہے۔ جتھے ماکی دا کلر
 ہووے او تھے عشق دی فصل نہیں ہو سکدی۔ ماکی آپنے ہوون واسطے عشق دا بی
 مارنا چاہوندا ہے۔ مالکاں دی لڑائی، اوہناں دے گھوڑے جوڑے تے ہتھیار،
 ایس واسطے ہن جو ماکی دا کھلار ودھے، اوہدا چرچا ہووے۔ جی جی دے دل وچ
 اسانجھی مل مار کے دوجیاں اُتے راج کرن دا لوبھ جاگے۔ عاشقاں دی لڑائی
 اسانجھی مل نوں، ماکی دے ورتارے نوں اصلوں مکاون واسطے ہے۔ کیوں جو
 جتھے ماکی دا ریزم وی ہووے عشق نوں سوڑ پوندا ہے۔ ایس واسطے بلھے شاہ
 حاکماں مالکاں والے ورتارے دی ماٹی نوں سروں لاه کے بھونئیں مریندا ہے۔
 ”لاہ سروں بھونئیں مار“ وچ اک ترنگ، اُدم تے بے خوفی ہے جیہڑی توارتخ دی
 پائی ہوئی بُجھارت بُجھن پاروں جی ہے۔ آہلسی تے لب پال آپ ایس بُجھارت
 دے وچ ہن۔ اوہناں نوں ایہہ بُجھارت دسدی ای نہیں اوہ ایہنوں بُجھن
 کیوں۔

اک رانجھا مینوں لوڑیدا

گن فیکونوں اگے دیاں لکیاں نیونہ نہ لگڑا چوری دا

آپ چھڑ جاندا نال مجھیں دے سانوں کیوں بیلیوں

ہوڑیدا

رانجھے جیہا مینوں ہور نہ کوئی سنتاں کر کر موڑیدا

سانولیاں دے نین سلونے سُوہا دوپٹہ گوری دا

احد احمد وچ فرق نہ بُلھیا رتی بھیت مروڑی دا

استھائی وچ اک ہوکا ہے۔ ہیر دا ہوکا۔ آپنی لوڑ دا آپنے حق دا۔ آپنی لوڑ
آپنے حق واسطے کھل لین دا۔ ایہہ ہوکا ہے پرانے ویہار تے پرانی رہتل دے
اندروں ایہناں نوں ٹکرن والیاں نویاں ویسی طاقتاں دے اُبھرن دا، ایہناں
طاقتاں پرانے اُسریاں نویاں سوچاں نویاں اُلایاں دے آپنے رنگ وکھاون دا۔
پنجاب دے پرانے وسیب وچ ٹابری دی سرداری ہوندی آہی۔ آپنی جُوہ
وچ ٹابری دے وڈکیاں پنچاں دا حکم پردھان ہا۔ ایس حکم دی نینہہ آہی پرانی
ریت۔ کمیاں دی سیپ تے مالکاں دی چودھر والی ریت۔ ایس وسیب وچ بندے
بندیائی دیاں لوڑاں امنگاں ترنگاں پاروں نہیں ریت بدھے ویہار دا پالن کرن
واسطے ملدے ورتدے ہن۔ بندیاں دی واہ ورتن اوہناں نوں سنجوگدی نہ آہی
وجوگدی آہی۔ کھولدی نہ آہی بنھدی آہی۔

سولھویں صدی توں پنجاب دی وسوں وچ اک نویں ہل جُل ٹری جس بُلھے
شاہ دے وارے ستارھویں صدی دے اخیر لے تے اٹھارھویں دے مہر لے پاء
چوکی ترکھ آن پھڑی۔ پرانی کم ونڈ تے پرانی واہ ورتن دا وپار دے نویں پوار
نال، وادھے پئی دیسی گھڑتل دیاں لوڑاں نال مُدا نویں نسر دے اتج ڈھنگ
نال بھيڑ ودھ گیا۔ پرانے وسیب دی راکھی ریت دی پکڑ پولی ہوون لگ پئی۔

بندے نوں آپنی بندیاں واسطے لڑن دی سکت آپنیاں باہواں وِچ جِراوندی لگی۔
ایہہ ویلا ہے ہیر دی جوانی دا، پنجابی ادب وِچ ہیر دی واج دے اُبھر کے
ہوکا بن وِجَن دا۔

پرانے زمیندار وِیہار وِچ زنانیاں دا کوئی درجہ نہ آہا، کوئی ہستی نہ آہی۔ ٹبر
وِچ پیو پردھان ہونا۔ گھریں باریں جنیاں دا راج ہونا۔ اصل راج تے ہونا
ریت دا، پرانے زمیندار وِیہار دے سنبھالو راج دا پر ایس راج دے اُسارے
سر بندھ دی واگ جنیاں دے ہتھ ہوونی۔ کمی گھراں وِچ سوانی نوں پوند پیو دی،
مڑ کھسم دی تے چھیکڑ پُتراں دی گولی بن کے ہڈ بھننے تے روح گھر چنے آہراں
دی پنجالی وِچ چُپنا پوندا ہا۔ راہکاں کامیاں واسطے ویاہ دا مول ایہہ ہا جو چلھے دا
دُھوں پیا دُھکھے تے اگوں کمیریاں دا روا پیا ٹرے۔ کمی گھراں دیاں تریمتاں
آپنے گھر دا بھار وی چاوندیاں تے مالکاں دے گھراں دا وی۔ اوہ اپنے جنیاں
دیاں گولیاں وی آہیاں تے مالکاں دیاں باندھیاں وی۔ مالک گھراں وِچ بے
کتے کڑیاں دے لاڈ لڈیندے تاں اوہ وی پیو دی سرداری دا نشان کر کے۔
مالک گھراں وِچ کڑی دی جوانی ٹابری دے جوڑ جوڑن، ڈھیندیاں مالکیاں نوں
تھمن تے ودھدیاں مالکیاں نوں ہور ودھاون دے کم آوندی آہی۔ کامے لئی
جنانی سیپ بھگتاون دا رچھ آہی، مالک لئی مالکی پالن دا۔

مالک گھر وِچ سوانی نوں گہنے کپڑے سُرے سچیتے دی گججھ پا کے
باندھ دا لاگا لایا ویندا تاں بے اوہ اپنے آپ نوں ویکھن جوگی نہ رہوے۔
چھڑی جنے دے ویکھن جوگی رہوے۔ اوہدا دل ہر ویلے جنے دی نظر پیا
بھالے۔ اوہ اپنے آپ نوں وی جنے دی نظر نال ای ویکھے۔ لُج اوہ ساج ہا

جیہدے راہیں جنانی دی مہار زمیندارے ورتارے دیاں ریتاں دے ہتھ
رہندی۔ شرم حیا دا کڑیالا اوہدے مونہہ دے کے اوس کولوں آپنے حق، اپنی
بندیائی واسطے واہ لاون دی سک تے ستیا کھس لیتی جاوندی۔

ایہہ دھرو ہا جیہنوں ہیر دی انجھک نلج واج للکاریا۔

ہیر نشان ہے زمیندارے ورتارے دے سنگل دی سبھ توں ڈھلی، سبھ توں
پیڈی کڑی دے تڑن دا۔ زمیندارے ورتارے دیاں دوجیاں کڑیاں آہیاں
کمیاں سپیاں دی مالکاں تے ہالی مزیریاں اگے باندھ، ہالی مزیریاں دی مالکاں
اگے، نکیاں مالکاں دی چودھریاں مقداں اگے، چودھریاں مقداں دی
جاگیرداراں منصبداراں اگے، جاگیرداراں منصبداراں دی صوبیداراں اگے تے
اوڑک باتشاہ اگے باندھ۔ ایس پوڑی وار باندھ وچ سبھ توں چوکھا بھار جنانیاں
دے سرتے ہا۔ کمیاں تے راہکاں دیاں جنانیاں دے سرتے۔ ایہناں پرنے
گھر چلنے، گھراں پرنے اُتج (پیداوار) ہونی تے اُتج پرنے مالکیاں اُسرنیاں تے
مالکیاں سر باتشاہیاں کھلونیاں۔

جیویں موت دا اُلٹ حیاتی ہے تیویں باندھ دا اُلٹ ہے گھل پر عشقوں
باہر تے عشقوں باجھ گھل نہیں رہ سکدی۔ گھل باجھوں عشق نہیں رہ سکدا۔ گھل
تے عشق جوڑا ہن۔ اک دوجے توں باجھ ایہناں دی ہوند کوئی نہیں۔ عشق جان
ہے گھل دی۔ عشق مول ہے زمیندارے ویہار توں نابری دا۔ ایس ویہار ترٹنا
تاں ہے لڑائی راہیں۔ ماڑیاں دی تگڑیاں نال، دیلاں دی ڈاہڈیاں نال لڑائی
راہیں۔ پر لڑائی کسے شے نوں لین واسطے یاں کسے شے دی سنبھال واسطے ہوندی
ہے۔ جے اوہ شے ای نہ ہووے تاں لڑائی تے کیویں۔ ماڑا تگڑے ساہمنے

ہتھل ظالم ساہمنے کھلوندا تاہیوں ہے جد اوہدے اندر عشق اُگے تے اوہنوں گھل
دی لوڑ پوے۔ پہلوں عشق لڑائی بندا ہے مُڑ لڑائی عشق بندی ہے۔ تاں ماڑیاں
دی تگڑیاں اُتے جت ہوندى ہے۔

ہیر کمی گھر دی چھوہر نہیں مہراں دی دھی اے پر اوہدا نینہہ چاک نال اے۔
چاک دا نینہہ اوہنوں لڑائی دے پڑ وِچ لیا کھلہاردا ہے۔ اوہ نابر ہے آپنیاں
نیناں پراناں نوں، آپنے روپ جوانی نوں مالکی وِیہار دا کھتم بناون توں۔ اوہ نابر
ہے مالک گھر دا اک جی بنے رہن توں، زمیندار ورتن وِچ جنانی دے دُھروں
ٹھکے بدھے کم توں۔ جد تائیں ہیر ایس دوہری نابری دا بیڑا نہ چاوے اوہدا عشق
نہیں رہندا۔ اوہ تروڑدی ہے مالکی سر اُسری آپنی میں نوں، نالے مالکی دے
لائے آپنے دوالے جنگلے نوں۔ اوہنے آپنی ہوند وی مُڑ ڈولی ہے تے اک نواں
ساک وی وِڈیا ہے۔ یاں انج آکھ لوو بھئی اوہدی نوں ہوند ناں ہے اک ساک
دا۔ ہُن ایہہ ساک جگ باہراتے ہونہیں سکدا۔ ساک ہوندا ای جگ واسا
ہے۔ ہاں ایہہ ساک نبھدا تاں ہے جے جگ دا رولا بدلے، جگ آپنی جُون
وٹاوے۔ سو ایہہ ساک اک نواں وسیب منگدا ہے۔ جے زمیندار وِیہار ہے تاں
ایہہ ساک نہیں تے جے ایہہ ساک ہے تاں زمیندار وِیہار نہیں۔ تے گل
چھڑے زمیندارے وِیہار تے ای نہیں مکدی۔ ایس ساک نوں اسانجھی مالکی
دی کوئی شکل وی وارا نہیں کھاندی۔ ایسے پاروں ہیر ساڈے بیٹے ویلے وِچوں
اُٹھ کے ساڈی بھلک ول پئی ویندی ہے۔

سولھویں توں اٹھارھویں صدی تائیں خاص کر اٹھارھویں صدی اندر ہیر
پنجابی ادب تے پنجابی رہتل وِچ اگونہیاں مہاڑاں دی موہری ہے۔ اوہ اک

پاسے زمیندار ورتن توں نابری دا نشان ہے تاں دو جے پاسے اک اجیہی نویں
ورتن دا سرناواں ہے جیہڑی اسانجھی مالکی توں اصلوں پاک ہووے۔

تے اٹھارھویں صدی وچ بلھے شاہ نے ہیر نوں عشق دی رمز بنایا ہے،
اوہدی وانج نوں اپنی وانج بنایا ہے۔

کافی وچ ہیر ہوکا دیندی ہے:

اک رانجھا مینوں لوڑیدا

بس چھڑی رانجھے دی لوڑ ہے۔ رانجھے نوں لوڑن وچ اوہدا ساتھ مانن وچ
ای ہیر دی نشا ہے۔ پر رانجھے نال گن فیکون توں وی پہلوں دا نیہنہ ہے۔ ”کن
فیکون“ جگ دے سرجن دی رمز ہے۔ سر جہار پہلوں دا ہے۔ ایہدے وچ لکا
والی گل تاں ہو ای نہیں سکدی۔ جد کجھ نہ آہا نری سر جہار دی ہوند آہی تہ ہیر
تے رانجھا آہے، اوہناں دا غینہہ آہا۔ مُدا ہیر تے رانجھا سر جہار دی ہوند توں
وکھ نہیں ہن۔ اوہ سر جہار نال اک ہن، آپ ای سر جہار ہن۔ اوہناں دا
ساک اوہناں دا عشق ای سر جہاری ہوند ہے۔ ایہو عشق گن فیکون وچ ظاہر
تھیا۔ تے ہن مُد ہیر رانجھے نوں پئی لوڑدی ہے۔ مُد گن فیکون دی، اک نویں
جگ اُسارے دی تیاری ہے۔ عشق جیون تھیون دا مُول ہے۔ جیہڑا وسیب ہیر
رانجھے دے ساک دا ویری اے اوہ جیون تھیون دا ویری اے۔ سوز زمیندار ورتن دا
اُساریا اسانجھی مالکی دی راکھی پر نے کھلوتا وسیب جیون نہیں۔ ایس وسیب دا مُکن
جیون ہے۔

اسانجھی مالکی والے وسیب وچ گھرن بناون والے دی اپنے گھرے بنائے
نال آپنائیت نہیں ہوندی۔ گھرن بناون والا مالک دے ڈرتے اپنے لب

پاروں کم کریندا ہے۔ اوہدا کم اوہنوں اپنے آپ نال جوڑدا نہیں اپنے آپ
 کولوں وچھوڑدا ہے۔ جتھے لب تے ڈر دا پہرہ ہووے او تھے کم وچ دل نہیں
 ہوندا، من مرضی نہیں ہوندا۔ کم سرجنا نہیں رہندا وگا رہندا ہے۔ کم سرجنا
 تدا میں بن سکدا ہے جے کرن والے دی من مرضی، اوہدے دل دی خوشی کم
 دے وچ ہووے۔ کم نالوں بندے دا وجوگ مکاوندہ ہے عشق۔ سو عشق سر
 اسارے وسیب وچ ای کم سرجنا بن سکدا ہے تے بندہ سرجہار تھی سکدا ہے۔
 پر بندے دے کم نالوں وجوگ دے مکن دی، کم دے سرجنا بن دی گل
 اسانجھی مالکی والے ورتارے نوں وارا نہیں کھاندا۔ اسانجھی مالکی کامیاں دی
 باندھ تے مجبوری دے سر تے اُسردی اے۔ اسانجھی مالکی دی سنبھال واسطے
 ضروری اے جو خلقت ڈرتے لب دی پوڑی دار باندھ وچ بنھیجے۔ اسانجھی
 مالکی دے ہونداں ڈرتے لب توں سوا بندے نوں کوئی طاقت کم تے نہیں لا
 سکدی۔

اسانجھی مالکی دے ویہار نوں من والیاں بھانے بندہ سرجہار نہیں۔ سرجہار
 بندے کولوں وکھری، بندے دی ہوند کولوں پریری، جگ باہری کوئی طاقت ہے۔
 بندے نال ایس طاقت دا سبندھ کائے تے مالک والا ہے۔ جیویں مالک ڈر
 تے لب راہیں بندے نوں کم تے لاوندہ ہے اونویں سرجہار وی بندے نال ڈر
 تے لاچ والی ورتن ورتدا ہے۔ جیہڑیاں وسیباں وچ مالک ظاہرا مالک ہوون،
 کامیاں نوں دسدا ہووے جو اوہناں دی کیتی کمائی کبھدے لیکھے لگنی ہے، او تھے
 سرجہار دا روپ وی ظاہرا ہوندا ہے۔ اوہدی طاقت دا بھیت بھاویں بندے نوں
 نہ ہووے پر اوہدی ٹھوس شکل بندے دے ساہمنے ہوندا ہے۔ کتے اوہ اک بُت

ہے، کتے ٹابری دا سردار ہے، کتے باتشاہ ہے۔ جدوں مالکی دا کھلار چوکھا کھلرن لگدا ہے، کامے دی کیتی دا پھل سانبھن دے پر بندھ موکلے ہو جاندے ہن، مالکاں دیاں شکلاں بے شکل بیڑاں چکھے لگ جاندیاں نیں تاں سر جہار دی نگر شکل بندے دے ساہمنیوں ہٹن لگ پوندی ہے۔ جدوں وپار ودھیا، زمیندار ورتن نوں پسر کے وڈیریاں باتشاہیاں دا روپ دھارنا پیا تاں سر جہار دی بے صورتی دا چرچا ہوون لگا۔ ہاں جد تائیں وسیب دا زمیندار اصلا نہ بدلایا، وپار زمیندارے دے حکم پٹھ رہیا، تہ تائیں سر جہار نے بے صورت ہوندیاں وی کوئی نہ کوئی صورت پئی دھاری۔ کدیں رب دے اوتار دی، کدیں رب دے پتر دی، کدیں رب دے پرچھاویں دی، کدیں رب دے نائب دی۔

جتھے وپار نے زمیندارے نوں ہتھ پٹھ کر لیتا، بندے دی کیتی دا پھل سانبھن والیاں طاقتاں بندے دے ساہمنے نہ رہیاں پیسے نوں اگے کر کے پیسے دی بے صورتی چکھے لگ گئیاں اوتھے سر جہار وی اصلوں بے صورت تھی گیا۔ بلکھے شاہ دے وارے زمیندار تے وپاری دا بھیڑا بے کسے بنے نہیں لگا۔ اے ایہہ بھیڑ زور پیا پھڑدا ہے۔ ایس بھیڑ پاروں کامیاں راہکاں نوں آپنا حق پچھانن دی ویہل ملی ہے۔ کامیاں تے راہکاں نوں نہ زمیندار دا پرچار یا سر جہار وارا کھاندا ہے نہ وپاری دا۔ بلکھے شاہ دی کافی وچ کامیاں تے راہکاں دی سوچ پئی بولدی ہے۔

احد احمد وچ فرق نہ بلکھیا

رتی بھیت مروڑی دا

احد احمد وچ فرق کیوں نہیں۔ ایس پاروں جو احمد بندیاں دا موہری ہے،

بندے دے جیون دی توارتخ دا نشان اے۔ بندے دے جتن، اوہدے گھول،
 اوہدے نویں جُونے جیون دی رمز اے۔ پورے سنسار وِچ جیہڑی کرنہار طاقت
 دی لہر بہر ہے، اوہو بندے دے روپ وِچ سروپ بنی بیٹھی ہے۔ ایہہ طاقت
 جگ وِچ جالدي ہر شے نال بندے دی رل ورتن دا ناں ہے۔ ایہہ طاقت
 بندے دا عشق ہے۔ آکھن وِچ ایہنوں وکھریاں آکھ لیندے ہن پر جانن تے
 مانن وِچ ایہہ بندے دے جیون توں وکھری نہیں، جگ واسے توں باہری نہیں۔
 بندیاں دے ویسی کرماں وِچ، آپسی ورتن وِچ ای ایس طاقت دی ہوند ظاہر
 ہوندی ہے۔ بندا اپنے اندر ایہنوں تاں ای مان سکدا ہے جد دوجے وِچ
 ایہنوں ویکھے پچھانے۔ جیہڑا کرم عشقوں وانجھیا ہے نیہنہ وھونا ہے اوہ بندے
 نوں اپنے آپ کولوں، دوجیاں کولوں، پورے جیون کولوں پاڑدا ہے۔ دوئی ول
 کھڑدا ہے۔ ہاں جے پاڑ دی پچھان ہو ونجے تاں پاڑ نہیں رہندا برہوں بن
 ویندا ہے۔ میلے دی تانگھ بن ویندا ہے۔ دوئی اکائی دے راہ دا پڑا بن ویندی
 ہے۔ پر جے پاڑ دی پچھان نہ تھیوے تاں دوئی ودھدی ہے تے دوئی دا ودھان
 موت ہے۔ دوئی نوں میٹن واسطے بندے نوں اپنی ہستی نویں سریوں اُسارنی
 پوندی ہے۔ اک نویں وسیب دی نیہنہ دھرن لئی پرانے کھوڑ کھڈیڑنے پوندے
 ہن۔

میم دی مروڑی ملاپ دی رمز ہے (میم آکھیاں بُل ملدے نیں) ایہہ
 جگ واسے دی، بندیاں دی واہ ورتن دی توارتخ دی رمز ہے۔ ایہہ نشان ہے
 وسیب نوں عشق روپ کرن واسطے بندے دے کرتب دا۔ میم دی مروڑی باجھوں
 احد اِسنہ۔ میم دی مروڑی ای احد دی ہوند ہے۔

جیہڑے رب نوں جگ باہرا، بندے دی توارنخ دے ٹورے توں اڈرا
 دَسدے ہن اوہ ہن جیہڑے ملاپ دی تانگھ آپنیاں وجوداں وِچ جگا نہیں
 سگدے۔ جیہناں دے روح سکھنے ہن۔ جیہڑے موت دے بھائی وال ہن۔
 رب نوں اڈرا، سدا کھلوتا آکھن اصل وِچ جگ واسے توں اکھاں میٹن دا جگ
 ٹورے دی سدیویں اُتھل لہر توں پلہ بچاون دا تِج ہے۔ بلکھے شاہ دی جاچے اَدسنا
 دِنے توں باہرا نہیں۔ ایہہ دِنے دا آپنا ای اگونہاں مہاندرا ہے۔ آپنی ای
 اندرلی سکت ہے، حدوں بے حد ہوون دی سکت۔ کرنی تے ہو سکنی دونویں وسیب
 دی توارنخ دے اندر ای وسدیاں تے گھلدیاں رَسدیاں ہن۔ وسیب دیاں
 ہنڈیاں رُوپاں نوں نت ڈھاوندیاں تے نویں روپ اُسا رِویاں ہن۔

جگ باہرے سدا کھلوتے رب دا خیال اصل وِچ اسانجھی مالکی دی وچار
 دھارا دا سرناواں ہے۔ اسانجھی مالکی وِچ لوکائی دی کرنی اوہدا طاقت سوما اوہدے
 رزق وسیلے مالکاں دے ہتھ پٹھ ہوندے ہن۔ مالک آپ لکائیوں باہرے
 ہوندے ہن۔ اوہناں دی رہتل وکھری ہوندی ہے۔ ایس پاروں اوہ سنسار دے
 اندر لہردی جیون سکت نوں کامیاں دی ہستی توں وکھرا اوہناں دے وسوں باہرا
 دَسدے ہن تے اپنے ہتھ ٹھو کے پروہتاں پادریاں ملوانیاں تے پیراں نوں
 رب دا بھیتی کر کے لوکائی دے ساہمنے کھلہار دے ہن۔ کالمے دینہہ رات آپنی
 کیتی دے پھل نوں اپنے وسوں باہرا ہوندا ویکھدے ہن۔ اوہناں نوں وی
 ایہہ گل سرجاوندی اے۔ ہاں اندر رڑک رہندی اے آپنی کیتی نوں اپنے لیکھے
 لاون دی آپنی کرنی نوں آپ مانن دی۔ سو اوہ اُپروں مالکاں دے دَسے رب
 نوں متھا ٹیکھی آوندے ہن پر اوہناں دا اندرلا اپنے عشق نوں پوجن لوڑدا ہے۔

ستارھویں صدی دے پہلے ادھے وِچ کامیاں نوں جیہہ لگ گئی ہے۔ سو بُلھے شاہ ہوریں دِلاں دی رڑک نوں گھلی بانہہ ہوکدے ہن۔

مالکاں دی لاجت ایسے وِچ ہے جو چالو ورتارا انج دا انج نکیا رہوے سو اوہ سدا اکتھاں نکلے اہل رب نوں پرچار دے ہن۔ مالکاں دا حکم لوکائی دی مرضیوں باہرا اوہدیاں لوڑاں توں وکھرا ہوندا ہے۔ سو اوہ اجیہے دین دا، جگ باہرے رب دے اجیہے حکم دا پرچار کریندے ہن جیہڑا لوک مرضی توں باہرا وسیب دے تواریخی ٹورے توں بے جوڑا ہووے۔ ایہہ حکم ایہہ دین مالکاں دی اپنی مرضی دا، اپنی لاجت دا پرچھاواں ہوندا ہے۔ پر اوہ ایہنوں اپنی مرضی کر کے نہ دسدے ہن نہ مندے ہن۔ اوہ ایہو دسدے تے مندے ہن جو ایہہ وچار لیہ اُتوں اُتری ہے تے ایہدا اگانہہ پچھانہہ کرن ایہدے وِچ گھاٹا وادھا کرن ساڈے اپنے وس نہیں۔ سو ربانے دین دے ناں تے مالکی گیر اپنی مرضی دا سودا لوکاں نوں وِچ دیندے ہن۔ اپنی لاجت نوں پگدی گل رب دا آکھنا کر کے خلقت دے سرتے دھر دیندے ہن۔

بُلھے شاہ دا ہوکا لوکائی نوں اوہدی گھسی طاقت، گھسیا ہویا وس پرتا وندا ہے۔ زمیندارے ورتارے دا پرچار یا رب آپ ہدرا ہے اوہدیاں اوہنوں ای سمجھاں ہن۔ چالو ورتارے اگے آکڑدیاں اُتے قہروان تے نیوندیاں اُتے مہربان ہے۔ اوہدا مول بندے نوں نواون، بندے دی مرضی نوں مالکاں دے وس کر کے اوہناں دی لاجت دے لیکھے لاون ہے۔ مالکی بے مالکی اوہدی دین ہے۔ ایہہ بندے دی تواریخ نے نہیں بنائی۔ انیاں تے دھرو رب دیاں حکمتاں ہن۔ اُچ جھک اوہدی موج ہے۔ جیہڑے اتھائیں اوکھے ہن اوہناں کان اوس سنساروں

باہر ڈھیر نیامتاں سجائیاں ہوئیاں ہن۔ سو مخلوق نوں، کامیاں کمیاں دبلاں نوں
چاہیدا ہے رب دی کڈھی لیہہ توں پیر باہر دھرن دا حیلہ نہ کرن تے مالکاں دی
باندھے بچھے رہن۔

بُکھے شاہ زمیندار مالکی گیراں دے پرچارے رب دے ساہمنے اپنے عشق
نوں رب کر کے کھلہاردا ہے۔ بُکھے شاہ دا راہ ہیر والا راہ ہے۔ سو مخلوق دی
آپنے آپ نوں اک دوجے نوں تے قدرت نوں مانن دی سدھر بُکھے شاہ دی
کافی اندر ہیر دے رُپ وچ اک نویں وچار لہر بن کے اُبھردی ہے تے
زمیندارے ویہار نال، اسانجھی مالکی دی ریت نال بھردی ہے۔

سانولیاں دے نین سلونے

سوہا دوپٹہ گوری دا

اتھے ساریاں رمزیاں ملاپ دی سک دیاں ہن پر زری سک دیاں نہیں۔
ملاپ دی خوشی اوہدے نگھ دی نیڑ دیاں وی ہن۔ سانول تے گوری دونویں
معشوق ہن تے شاعری دی اوس ریت وچ جیہڑی مالکی دی رہتل وچوں ٹری
معشوق عاشق کولوں وکھری، عشق دے اُلیل توں اڈری کوئی ہستی ہوندی ہے
(جیویں مالکی والے وسیب وچ رب تے بندہ، حاکم تے رعیت، مالک تے بے
مالک وکھو وکھ اہل ہستیاں ہوندیاں نیں)۔ بُکھے شاہ عشق دی تانگھ نوں سانول
تے گوری دے اندر لگی وکھاوندی ہے، معشوق تے عاشق دی اکائی وکھاوندی ہے۔

سانول دیاں نیناں وچ پیار دا الیل پیا جگدا ہے۔ سلونے نین ملاپ نگھ
تے ملاپ انندا جھلکار دیندے ہن۔ نیناں والے دے اندر دا بھیت کھولدے
ہن۔ گوری دا دوپٹہ اوہدے اندر اُگی سنجوگ ترنگ دا نشان ہے۔ اُنج تاں دوپٹہ

کجَن واسطے ہوندا اے، لُج دا نشان ہوندا اے، پر اتھے کجَن والی شے اگھاڑن دا
 کم پئی کریندی اے۔ شیواں دے اصلے اوہناں دے کم پئے وڈے نیں۔
 بُلھے شاہ دی ویکھنی وِچ گوریاں آپ سوہے دوپٹے لئی بیٹھیاں نیں۔
 سانولیاں دیاں نیناں دی کالکھ نشیائی پئی اے۔ حسن عشق دی اکائی ہے۔ عاشقی
 معشوقی دا پرانا ریتیل نکھیرا مکیا پیا ہے۔ ملاپ دی تانگھ سانولیاں گوریاں دے
 وجود دا اندروکا گن ہے۔ ائٹ انکھٹ حُسن سوئیو ہے جیہڑا آپ عاشقی وِچ
 گڑچ ہے۔ حُسن عشق دی ایہہ اکتا کتے میلویاں رنگاں وِچ ساہنے آوندی اے،
 جیویں سانول دے سلونے نین، تے کتے ٹوکویاں رنگاں وِچ جیویں گوری دا سوہا
 دوپٹہ۔

سانول گوری دیاں رمزاں اسانوں رات تے سویر دیاں تصویراں
 دکھاوندیاں ہن۔ ڈھلدے دینہہ وِچوں اُبھردی رات دی کالکھ سانول دے نین
 ہن۔ سویر دی چٹیاں اُتے چڑھدے سورج دی لالی گوری دا دوپٹہ ہے۔ دینہہ
 رات ویلے دا ٹورا ہے، سنسار وِچ قدرت دا نت چلدا کم ہے، بندے دی
 توارخ دا گیر ہے۔ سوہے تے سلونے رنگ دینہہ رات دی جان ہن۔ سے
 دے گیر نوں عشق دیاں رمزاں نال جوڑ کے بُلھے شاہ نے دسیا ہے، بھئی عشق
 ایس گیر دا، توارخ دا اصل گن ہے ایہدا ات ست ہے۔ سانول نوں جیہڑی
 شے ظاہر کریندی ہے بے صورتوں صورت وان بنیندی ہے اوہنوں دُوبے نال
 رن، اک تھی وِچن دے راہ اُتے ٹریندی ہے اوہ اوہدیاں اکھاں دا سلون ہے۔
 گوری سوہے دوپٹے باجھوں بے نشان ہے۔ جے سانول دیاں نیناں وِچ سلون
 نہ ہووے تاں اوہ نہ کجھ ویکھ سکے تے نہ دکھا سکے۔ تاں اوہ نین نین نہیں

آپنے اکلپ وِچ گھبے پتھر ہن۔ جے گوری اُتے سوہا دوپٹہ کوئی نہیں تاں سمجھو اوہ
 آپنے اکلپ وِچ گواچ گئی ہے تھیوں وِچ آئی ای نہیں۔ جے ویلے دی ٹور نیہنہ
 و ہونی ہے تاں ایہہ ٹور نہیں کھلوت دا اٹٹ سنگل ہے جیہڑا بندے نوں بنھی بیٹھا
 ہے۔ جیوں اصلوں ٹور ہے تے ٹور عشق باجھوں ٹردی نہیں۔ سو جیہڑا وسیب
 بندے نوں بے عشقا کرے اوہ جیوندا نہیں مویا مکا ہے۔

استھائی وِچ لفظ ”اک“ دی ورتوں گوہ گوچری ہے۔ ”اک“ دا مطلب اتھے
 ہے بس، نرا۔ ہیر آکھدی ہے مینوں بس رانجھا لوڑیدا ہے رانجھے توں سو ہور
 کسے شے دی لوڑ نہیں۔ آکھن دا ایہہ ڈھنگ اوس ویلے ورتیندا ہے جد آکھنا
 ہووے بھئی ہور تاں سبھ کجھ تیار ہے اک اوہدی (کسے خاص شے دی) لوڑ ہے
 بس۔ ایس آکھنی وِچ لوڑیندی شے بارے کسے ہرکھ دا، من کھورویں وچھوڑے دا
 رنگ نہیں ہوندا۔ لوڑیندی شے دے جھب ملن دا پک ہوندا ہے۔ اوہنوں مانن
 لئی اپنی تیاری پوری ہوندی ہے۔ اتھے ہیر رانجھے دے ملاپ نوں ”ہویا کے
 ہویا“ کم آکھ کے اوہنوں ملن دی خوشی تے اوہدی نیڑ دے نگھ نال اگیتی سی
 ہوئی ہے۔ جیہڑا ہور سبھ کجھ تیار اے اوہ ہے ہیر دا اپنا پک، آپنے انکھٹ سرڑ
 تے انمک رتجھ دا گیان، اپنا رانجھے دے جوڑ ہوون دا پک۔ ایس پک دے
 کارن

گن فیکونوں اگے دیاں لکیاں نیونہ نہ لگڑا چوری دا

تے

احد احمد وِچ فرق نہ بلھیا رتی بھیت مروڑی دا

وِچ نردے ہن۔ ہیر آکھدی ہے میرا تے رانجھے دا میل قدرت دا ویتریا کم ہے

ایہہ حیاتی دا شوہ وچکار ہے، کوئی نویکلی گل نہیں۔ ہیر دی ایہو سمجھ ہے جیہدے پاروں اوہدی واج دڑتا بھری ہے۔ جیہڑی گل کچھے وڈے وڈے پڑھ پختیاں نے پوتھیاں پیاں بھریاں اوہ اوہنوں

رتی بھیت مروڑی دا

جاپدی ہے۔ تے ”کن فیکون“ اوہ انج سہج گھروکے رنگ وچ آکھدی ہے جیویں ایہہ کوئی اوہدی عام ہڈورتی ہووے۔ ہیر دے پک نے جیون دی پوری کہانی نوں جگ دی پوری ہوند نوں اک سہج سہج، قدرتی، ہولی پھل شے بنا دتا ہے۔ ہیر دی واج دا ایہہ رنگ ای ایس کافی وچ بلھے شاہ دی آکھنی دا مول ہے۔ ہاں ایس رنگ اُتے اوہناں بھاریاں پچھاں دا پرچھاواں ضرور ہے جیہڑیاں

سانوں کیوں بیلویں ہوڑی دا

والی لاڈ بھنی چوہل پیٹھ دیاں ہوئیاں نیں۔ نالے ہیر دے ماپیاں دی رانجھے نال کیتی دا پرچھاواں وی ہے جیہدے ول

نتاں کر کر موڑی دا

وچ سینتر ہے۔ دوہیں تھائیں پرچھاویں اُتے ہیر دے نیہنہ دی ترنگ بھارو ہے پر پرچھاواں ہے ضرور۔ ایہہ پرچھاواں کیہ ہے؟

بیلا وسوں دی حد ہے۔ ہیر بیلے نوں تا نگھدی ہے۔ اوہدا نیہنہ اوہنوں آکھدا ہے اپنے وسیب دیاں لائیاں حداں نوں لانگھ۔ پر بیلے کولوں ڈر وی آوندا ہے۔ اکلیاں ہو وچن دا ڈر، ان ڈٹھیاں بلائیں دے وس پے جاون دا ڈر۔ ایہہ ڈر وسیب دیاں نابراں نوں مت دیندا ہے بھئی وسیب دے اندر ای دڑ وٹے

رہو۔ پر نیلے جائیوں باجھ سجن ملاوا نہیں ہوندا۔ نیلے جایاں جیہڑی شے مردی ہے اوہ چالو ورتن دی دتی گوڑی اچل ہوند ہے مالکی دیاں ریتاں وِچ جی پئی ”میں“ ہے۔ عشق دا سدسنن وِچ جیہڑا دھڑکا ہے اوہ ایسے ”میں“ نوں ہے پر ایس ”میں“ نوں گوائیوں باجھ سنجوگ نہیں، جیون نہیں۔ جیہڑے مالکی دے ورتارے تے رہتل دیاں حداں نوں دلوں منی بیٹھے ہن اوہناں اُتے مالکی والی میں دی نیلا دھار ویل سوار ہے۔ اوہ موت دے کچھڑ وِچ ای سُنکھی ہن۔ اوہناں نوں جیون کولوں ڈر آوندا ہے۔

ہیر واسطے چوچک دے گھروں نیلے دا پندھ اک نوں جُون دا پندھ ہے۔

اک رانجھا مینوں لوڑی دا

وِچ ایسے پندھ دی رتجھ اے، ایسے دی تیاری ہے۔ ایس پندھ وِچ ہیر اپنی پرانے پیکے گھر والی ”میں“ نوں تَج کے اپنا آپا اُتھل کے اک نواں جیون اک نواں وسیب وساون نکلدی ہے۔ ہیر دا ایہہ پندھ زمینداری مالکی نوں، ایس مالکی دی پالنہار ٹبر چاری نوں، مالکی تے ٹبر چاری نال جڑیاں سینکڑیاں پرانیاں ریتاں تے وتیریاں نوں توڑن دا پندھ ہے۔ جو کجھ ایس پندھ نے ڈھاونا ہے اوہ تاں بکھے شاہ دی ہیر جاندی ہے۔ پر اوہدی وسیبی شکل، اوہدی ورتن جوگی ویترا اٹھارھویں صدی دے موہر لے ادھے وِچ اے اگھڑی نہیں۔ کوئی اجیہی دُنیا جیہدے وِچ مالکی دا روگ سہیڑیوں باجھ بندہ جیوں سکے اے تواریخ نے جی نہیں۔ اجیہی دُنیا کیوں جمسی ایہدا بھوگ اے ویلے نے پایا نہیں۔ مالکی توں نابر ملزگاں دیاں ڈھانیاں جنگلاں اُجاڑاں وِچ بھاویں رہندیاں آہیاں پر ایہہ رہن وسیب نہ آہا۔ ملزگاں دی نابری اچھل ہوندی آہی۔ ایہہ وسیب نوں ڈھا

کے بناون والی نہیں وسیب کولوں اڈول وکھریاں ہوونجن والی گل آہی۔ بلکھے شاہ
دی ہیر دے عشق نوں اجیہا وکھریاں ہوون نہیں چُجدا۔ کیوں جو عشق دا تھیون
ہے ای وسیب دے ہوون نال۔

ایویں گزری رات کھیڈن نہ تھیا

ایویں گزری رات کھیڈن نہ تھیا¹

سبھے جاتی² وڈی نیانی فقیراں دی ذات

کھیڈ گھنوں³ کھڈائے گھنوتھی گئی پر بھات⁴

کھڑا پکارے پاتنی⁵ بیڑا کپر⁶ وات⁷

شاہ حسین دی عاجزی کاٹھ⁸ کہاڑے وات

رات- کوئی نگھ بھری رات- اسماں اک دُوجے نوں مل سکدے ساں-
اک دُوجے نال رَس سکدے ساں- اک دُوجے نوں اپنے اندر مان سکدے
ساں- سنجان سکدے ساں- اپنے آپ نال میل کر سکدے ساں- پر ایویں
گذری رات- کر سکدے ہا سے⁹ پر نہ کیتو سے¹⁰- اسماں کیتا نہ تے اپنے
آپ ہو یا کوئی نہ- کیہڑی گل آہی جیہنے سانوں کرنو ورجیا¹¹- اک دُوجے تے
وِس¹² ای تے کھیڈ ہے- اک دُوجے نال رن کھیڈ ہے- رات نال رن کھیڈ
ہے- رل کے اک دُوجے نوں رات نوں اپنے نوں مانن کھیڈ ہے-

کھیڈ وِچ انج سہی ہوندا ہے جیویں اسماں سارے رات بن گئے ہاں-
اسیں رات ہاں- انبر تے تارے، مہاندرے تے پرچھاویں، سکاں تے دکھاں

1: ہویا- 2: ذات، میل (کلاس)- 3: کھیڈ لیے- 4: سویر- 5: پتن والا- 6: طوفان- 7: مونہہ-

8: لکڑ- 9: ساں- 10: اساں نہ کیتا- 11: روکیا- 12: وِس = وساہ کرنا، بھجنا-

جیوں کے اک مک تھی گئے ہاں۔ اک مک تھی کے جیوں پئے ہاں۔ پر کھیڈن بس رات رات وِچ ای تھی سکدا ہے۔ دینہہ چڑھیاتے ساڈے اندروں ایانے ٹر گئے۔ جیہڑے راتیں کھیڈیں رَسے دینہہ اوہ نہ رہیوسے۔ دینہہ کم دا دینہہ ہے۔ تے جیہڑا کھیڈ سکدا ہے، اوہ کم نہیں کر سکدا۔

کم سانوں بھڑاؤندا ہے اپنے وچالے کھلریاں شیواں نال ہک بے نال اپنے آپ نال۔ اپنے اندر اُیلدی کھیڈ رتجھ نال کھیڈ لوڑ نال بھڑاؤندا ہے۔ کم ساڈے اندروں ایانے نوں مکا کے ساڈے اندر ہک وڈ کے نوں جماوندا ہے۔ ایس وڈ کے دی رت پانی ہے تے وجود پتھر۔ ایہہ جیہدے نال کھہڑدا ہے اوہنوں وی پتھراوندا ہے۔ ایہہ وڈا ایہہ سیانا اصلوں مشینٹر اے، کلا دا پتلا اے۔ کم کڈھن تے کم سارن دے جھل وِچ بدھا پیا ہے۔ ایہنوں بان ہے کجھ کر کے دکھاون دی، ناں ناواں کماون دی۔ واہ واہ دکھاون تے ناں ناواں کماون دے جھلیں رُجھ کے ایہہ سیانا اپنے آپ نوں موت دے مونہوں بچاؤندا ہے۔ ایہہ اک پل کموں اُکیا نہیں تے ایہدا مشینٹر قلبوت پرزے پرزے ہویا نہیں۔ ایہہ وڈ کا سیانا اپنے کھوکھلے وجود دی قید وِچ، اپنی مشینٹر ”میں“ دے جپھ وِچ ہے۔ ایہہ اصلوں اکلا ہے۔ جو کجھ ایہدے کھوکھلے وجودوں باہر وار ہے اوہدے نال ایہدا شریکا ہے۔ ہر جیوندا جی ایہدے واسطے اک اڑکن ہے۔ ایہدا جیوک تاہیوں اے جو ایہہ ہر جیوندے جی نوں کیل کے، مار کے اپنے وِس وِچ کر

گھنے۔ ایہہ وڈکا اپنے آ لے دوالے نوں اپنی مرضی موجب کراہی آوندا ہے۔
پر ایہدا اِکَلپ نہیں مُکدا۔ اپنے کھوکھلے قلبوتوں باہر وِجَن دا ایہنوں کوئی راہ نہیں
تجھدا۔ اِکَلپ دے ڈنگ دا ایہدے کول اِکو اُپا ہے۔ پر ایس اُپا نال اِکَلپ دی
وِس سگوں ودھدی ہے۔

دینہہ۔ چٹا کرڑا دینہہ۔ سانوں جیون کنوں وچھوڑدا ہے۔ سانوں اپنے
آپ نالوں اجوڑدا ہے۔ دینہہ، کم دا دینہہ، اِکَلپ ہے موت ہے۔ ایہہ کیویں
تھی سکدا ہے جو ہمیش رات رہوے، نت کھیڈن دی رات۔ سویر دی لونوں
اسیں کیویں ڈک سکے ہاں۔ سویر لو وِج لکے موت ہتھ نوں کیویں ٹھل سکے ہاں۔
اِکو ای راہ اے۔ اپنی رات دا لڑ نہ چھڈو۔ اپنی رات نوں دو جیاں دے دینہہ
دے اندر چا کھڑو۔ کھیڈن نہ چھڈو۔ دو جیاں نوں کھیڈن واسطے ونگارو۔ آو
سارے رل کے کھیڈیے۔ دینہہ دے آکڑے بت وِج رات دا نگھ گھولے۔
سبھ رات رات تھی ونجے سبھ کھیڈ کھیڈ تھی ونجے۔ ایہہ سوکھی گل نہیں وڈی وِڑتا
تے حوصلے والی گل ہے ایہہ۔ جیہناں ایہہ بیڑا چاتا اوہناں وڈے جوکھوں
جھاگے۔ ہر دم دھڑکا ہے متاں کھیڈ دا ہتھ ہتھوں چھٹ ونجے تے کھیڈ کم بن
ونجے۔ متاں دینہہ دے موئے چانن نال کھیہہ کے رات گھر ونجے۔ حسین دی
ایہو جیون وِڈی ہے۔

ہر گھڑی حسین نوں اپنے تڑکن دا دھڑکا ہے۔ ہر پل اوہنوں دینہہ دی لوتھ
پٹھ دے جاون دا ڈر ہے۔ حسین دا جیون اوہدی کھیڈ اوہدی رات اوہدا تت
جیہنوں اوہ اپنی عاجزی آکھدا ہے۔ اوہدا ملوک چت، رات نال اوہدا دینہہ،
اپنے

اندر لے نیانے نال اوہدی سُر، جہینوں اوہ اپنی عاجزی آکھدا ہے۔ ہر دم دینہہ
 دے ٹھلے کہاڑے دی مار وِچ ہے۔ وڈیاں سیانیاں دا دینہہ کہاڑا جیہڑا حسین
 نوں پاڑ کے دو کرن لئی اگھریا پیا ہے۔ حسین اک ہے۔ جیویں رُکھ آپنے آپ
 نال اک ہوندا ہے۔ حسین رُکھ ہے۔ جیہڑا کھیڈ رات وِچ جمیا پنگریا ہے۔
 دھرت اسمان دے سنجوگ دا نشان۔ دینہہ کہاڑا چاہوندا ہے ایس رکھ نوں چھلے۔
 دو ڈک کرے۔ پاڑ کے، دَل کے ورت جاوے، کھا جاوے۔ دینہہ کہاڑا رُکھ دی
 لکڑ بناون تے تلیا کھلوتا ہے۔ ایہو حسین دی بھیر 1 ہے۔ اوہدی رات کھیڈ دی
 پُھل بیڑی طوفان دے مونہہ آئی پئی ہے۔ پاتنی دی پکار پئی سُنیدی ہے۔ پاتنی
 دینہہ وسوں وِچ حسین دا سیری 2 اوہدے اندر دا سارن، اوپرے وسیب وِچ
 آپنی ہوند دی سار۔ پاتنی دا اتھے ہونا سہی کریندا ہے جو اساں دینہہ رات
 دے پتن اُتے اپڑے کھلوتے آں، موت حیاتی وچالے اڈی پل صراط اُتے
 چڑھے پئے آں۔

حسین آپنی نیانی رات بیڑی نوں دینہہ کپر وِچ ٹھیلی بیٹھا ہے۔ ایہہ گھول
 کد تائیں نبھسی۔ کون پگسی۔ دینہہ کھرسی کہ رات گھلسی۔

راتیں کھیڈا نیانا دینہہ وِچ فقیراے۔ فقیر نیانا اے۔ وڈکے سیانے جاتیاں
 وِچ ونڈے پئے نیں۔ جیہڑا ایانیوں سیانا ہویا اوہدیاں ونڈیاں پے گھیاں۔ اوہ
 سو ڈک تھی گیا۔ فقیر دینہہ وسوں وِچ اصلوں نویکلا اے۔ اوہ وڈا ہوندا ای
 نہیں۔ سیانپ ملدا ای نہیں۔ اوہ سدا نیانا کھیڈ مست ہے۔ اوہدے چوالے
 وڈیاں سیانیاں دے کھوکھلے قلبوت پالیں لگے کھلوتے ہن۔ وڈیائی اتھے ہر رنگ
 دی اے۔ میل دی، مال دی، رتے دی، قد کاٹھ دی، عمر دی۔ سیانیاں دی ہر دم

ٹرڈی، ہر دم تر وڈی دنیا نیانیاں فقیراں نال پئی بھڑدی ہے۔ سگوں انج آکھو
پئی فقیر نیانے آپوں سیانیاں وڈیاں دی دُنیا نال پئے بھڑدے ہن۔ اوہ کھیڈن
جو نہیں چھڈدے۔ اوہ وڈے ہوون توں نابرجو نہیں۔ مویاں وِچ رن توں نابرجو
نیں۔

سبھے جاتی وڈی۔ جاتی والی رمز وِچ گھنا پاراے۔ وڈیاں دی وسوں اوہدا
ویہار اوہدا ورتارا اوہدا دھرم ایس رمز وِچ آوند ہے۔ ایہہ ویہار ایہہ ورتارا ایہہ
دھرم ناں ناویں واسطے اُچے چڑھن واسطے اک سر وڈھویں لڑائی ہے ہور کجھ
نہیں۔ فقیر اوہ ہن جیہناں اپنے آپ نوں ایس ویہار ایس ورتارے ایس دھرم
کنوں وکھ کر لیتا۔ اوہناں ناں ناواں کماون دی واہ واہ کھٹن دی بھاج وِچ
آپنے جوگی ہار چنی۔ میہنے ملے۔ پر ایہہ ہار اوہناں نوں جت ہے۔ ایہہ میہنے
اوہناں نوں سوہلے ہن۔ فقیر اوہ ہن جیہڑے کھیڈنوں نہیں اُکدے۔ وڈیاں دی
وسوں دا پھاہا فقیراں دے گل نوں پیا پیچدا اے، دینہہ موت اوہناں دی رات
کھیڈنوں نت پئی چھہندی 1 ہے۔ ایس بھیر پاروں اوہناں نوں پل پل دا قدر
اے۔ ہر پل ہوون ہار اے۔ کائی پل نہ گھساؤ۔ ہر دم کھیڈی آؤ۔ کھیڈ مچائی
آؤ۔ ہک دوہے نوں جیون چواتی لائی آؤ۔ ہک دوہے دے اندر جیون نگھ مانی
آؤ۔

ہر پل ہوون ہار اے۔ ہر پل منکھ 2 اے آپوں نہ کھیڈ سکن دا، دو جیاں
نوں کھیڈ وِچ رلا نہ سکن دا۔ نت ہوون ہار، نت چھلنہار 3۔

1 : چھہ لائی بیٹھی ہے-2: افسوس، پچھتاوا-3: دھوکھا دیون والا (چھل = دھوکھا)

دلِ درداں کیتی پوری نی

دلِ درداں کیتی پوری نی دلِ درداں کیتی پوری
لکھ کروڑ جیہناں دے جڑیا سو بھی جھوری جھوری
بھٹھ پئی تیری چٹی چادر چنگی فقیراں دی بھوری
سادھ سنگت دے اوہلے رہندے بدھ تنہاں دی سُوری
کہے حسین فقیر سائیں دا خلقت گئی ادھوری

استھائی دیاں بولاں دے ترے رنگ ہن۔ اک ایہہ جو دلِ دیاں درداں
پورا واہ لایا۔ دو جے ایہہ جو دلِ درداں نال پوریجی 1 پئی ہے۔ ترتجے ایہہ جو دل
نوں درداں پوریاں کیتا ہے، دل نوں درداں ای پوری دل بنایا ہے۔ باہر

واروں ویکھوتاں استھائی دا کسے انترے نال کائی سدھا ساواں جوڑ نہیں جُودا
 وِسدا۔ پر نیجھ نال سہی ہوندا ہے جو استھائی ای اوہ پوڑی ہے جیہدے اُتے
 کھلو کے انتریاں والے سچ دا دیدار ہویا ہے۔ دل دی درداں نال جیہڑی ورتن
 ہے اوہدے پاروں ای حسین نوں آپنے وسیب دی اندرلی بنتر دی سُنجان تھئی
 ہے۔ وت ایس سُنجان نے دل نوں درداں دی بھاجی ورتی ہے۔ سُنجان وچوں
 درد جمیا ہے تے درد وچوں سُنجان۔ دونہاں ہک دوجے نوں سہاریا تے پالیا ہے۔
 انج جاپدا ہے جو سُنجان تے درد اصل وچ ہکو ورتی دے دو انگ نیں۔

1: پُر کیتی ہوئی، بھری ہوئی

لکھ کروڑ والے پئے جُھر دے ہن۔ جُھرن ایس گل دا وی ہو سکدا ہے بھئی
 ا بے ناواں جوڑن وچ کائی کسر رہ گئی ہے۔ تے ایس گل دا وی بھئی جو جوڑیا
 اوہ کسے کم نہ آیا۔ گھنڈی ”جُڑیا“ لفظ وچ ہے۔ جوڑن ہوندا ہے تھوڑا تھوڑا کر
 کے جُکھ جُکھ کے مال وست اکٹھا کرن۔ پر ”جُڑیا“ دا ہک مطلب ڈھیون¹،
 لبھن ترلے نال لبھ جاون دا وی ہے۔ ایہناں دونہاں معنیاں دی آپو وچ نکھیر
 ہے۔ پر حسین ایہناں دونہاں معنیاں نوں اک تھان کر کے ایہناں دی اندرلی
 اکائی ظاہر کریندا ہے۔ مال وست جوڑن وچ جو کم ہے اوہ کائی کم نہیں، محنت
 نہیں، ترلے دا پنن² دا ای اک رنگ ہے۔ مال وست جوڑن نرا آپنے آپ
 واسطے ہوندا ہے۔ جوڑن والا آپنے آپ تھیں باہر وار کسے دوجے نال جُڑیا نہیں
 ہوندا۔ اوہدا سانگا دوجیاں نال کھار دا جاں آپنی نگوئی³ جیہی گوں⁴ دا ای ہوندا
 ہے۔ اوہدا جگ نال شریکا ہوندا ہے جُڑت نہیں ہوندی۔ تے جگ نال جُڑت نہ
 ہووے تاں آپنے اصلے، آپنی بندیاں، آپنی سکت نال وی میل نہیں تھی سکدا۔

جیہڑا دوجیاں نال جڑ نہ سکيا اوہ اپنے آپ توں وی وانجھیا رہیا۔ دو بے ول
الیر 5 ای اپنی ہوند دی سار ہے۔

”لکھ کروڑ“ وچ اک ابھار اک کھلار ہے۔ پر ایہہ ابھار کھلار ایویں جھولا
ای ہے جیہڑا ”جھوری جھوری“ وچ سنگڑ کے آپا کھوراں اکلپ بن ویندا ہے۔
جوڑن ہار اُتلے واہ تاں لکھاں کروڑاں نال سانجھ بناوندا لگدا ہے پر اندروں
اصلوں اکلا رہندا ہے۔ اوہدی نت وی ساتھن اوہدی ویرن اوہدی ات سوڑی
میں ای ہے۔ جیہڑی نت سنگڑدی سخت ہوندی تے تڑکدی رہندی ہے۔ ”لکھ
کروڑ“ والی ونگی

1: لہسن، ملن۔ 2: منکن۔ 3: گھٹیا۔ 4: غرض۔ 5: جھکاء۔

”جھوری جھوری“ والی اکہر وچ نگھر 1 ویندی ہے۔ جوڑن ہار نوں پوند 2 انجے
جاپدا ہے جیویں اوہدی رُجھ سچجی وی ہے تے سچھل 3 وی۔ پر اگوں جھورے
دی سوڑ تے چنتا اوہدا سنگھ گھٹیندی ہے۔

چٹی چادر مال وست جوڑن والیاں دی نشانی اے۔ لوکائی کولوں نو یکلیاں
رہن دی، اپنے آپے نوں دوجیاں نال رن دی میل تھیں بچا کھرن دی۔ چٹیا
ای چٹی چادر دا جیون اے۔ دوجیاں کولوں ودھ چڑھ کے چٹیا۔ رن وچ داگی
ہوون دا بھوء 4 اے تے داگی ہوون چٹیا دی موت ہويا۔ چٹی چادر والے
نوں بندیاں وارا نہیں کھاندی۔ بندیاں سانجھ دا رنگ منگدی ہے تے رنگ
ہووے تاں چٹیا نہیں رہندی۔ چٹی چادر وکھرپ دا، وجوگ 5 دا جھنڈا ہے۔

جوڑن ہار ”میں“ اپنے آپ نوں کھیاں رنگاں وچ ظاہر کریندی ہے۔ ودھ
چڑھ کے سوہن، چترائی، بلکار 6 جاں گن دی سو بھا اپنے ناں لواندی ہے۔ کسے

پکھوں اُونیاں 7 ہون دے میہنے دی چھٹ اپنے اُپر پون نہیں دیندی۔ چٹی چادر پت پرتیت دا نشان اے پر پت پرتیت اوہ چٹا اچھاڑ اے جیہدے نال جوڑن ہار ”میں“ اپنے اِکلپ مارے وجود نوں کجَن دا ترلا مریندی ہے۔ پر چٹی چادر کجدی نہیں، اپنے لین والے دی موت دا ہوکا دیوندی ہے۔ چٹی چادر جوڑن ہار ”میں“ دا کھپھن ہے۔

چٹی چادر نوں بھٹھ گھت کے حسین اوس پوری رہتل نوں رویوس جیہڑی چٹی چادر لین والے جی جمدی ہے۔ ”تیری“ لفظ دو کم کریندا ہے۔ اِک تاں چٹی

چادر

1: دھس جاندی ہے۔ 2: شروع وِچ۔ 3: کامیاب۔ 4: خطرہ، ڈر۔ 5: وچھوڑا، دوری۔ 6: زور،

طاقت۔ 7: گھٹ بھریا ہویا۔

والے نوں اوہدی میں دی سوڑ وکھاوندا ہے۔ چٹی چادر چھڑی ”تیری“ ہے۔ ایہہ تینڈی ”میں“ نوں تینڈے نکے جیہے پنجرے وِچ ای ڈکدی ہے۔ ایہہ لوکائی نالوں تینڈا سازگا مکاوندی ہے۔ ایہہ تینوں جگ واسطے تے جگ نوں تینڈے واسطے اوپرا بناوندی ہے۔ ”تیری“ لفظ وِچ اِک ملنگ للکرا ہے جیہڑا چٹی چادر دے بھرم بھانوں لاہ کے پٹھ لکے بندے دے اندرُونے نوں ہتھ گھتیندا ہے۔ پر چٹی چادر پٹھ لکے بندے نال حسین دے سدھیاں ہو پون وِچ اوس بندے دا آپنا ای بھلا ہے۔ ایہہ ہے تیری لفظ دا دو جا کم۔ ”تیری“ والی بے لحاظی چٹی چادر والے نوں تنگیاں تے کریندی ہے پر تنگیاں ہوون پاروں ای اوہنوں اپنے گھسے ہوئے اصلے دا اپنی بندیائی دا دیدار وی ہو سکدا ہے۔

”تیری“ راہیں جتھے حسین نے چٹی چادر والے نوں اوہدی میں دی سوڑ

وکھائی ہے اوتھے اوہدی میں دی سکت ول سینت مار کے اوہنوں کھل دا، مڑ
جیون دا سدا وی دتوس۔ بھٹھ دی بھا اوہدی چٹی چادر نوں، اوہدے گوڑ نوں
ساڑ کے اوہدے اصلے نوں نکھیر دی ہے۔

اگوں حسین مال وست جوڑن والی، چٹی چادر والی سوڑی میں دا توڑ دسیندا
ہے۔ ایہہ ہے فقیراں دی بھوری۔

”لکھ کروڑ جیہناں دے جڑیا“ وچ ”جیہناں“ لفظ نے سانوں سانجھ دا جھولا
دیتا ہا۔ پر ایہہ جھولا ”جھوری جھوری“ والے اکلپ وچ آن کے مک گیا۔ ہن
ایس نگوں نے اکلپ توں اساں سچی سانجھ دے پندھ پوندے ہاں۔ اک نویکلی
رہتل اک وکھرا جیون ڈھنگ۔ ”جیہناں“ لفظ والی گوڑی سیر 1 توں فقیراں

1: سانجھ۔

والی سچی سیر تائیں پندھ ”جھوری جھوری“ تے ”تیری“ والیاں اکل ونج 1 دیاں
دونہہ پڑاواں توں لنگھدا ہے۔ ایہناں پڑاواں وچ کھلو کے ای اساں ناواں
جوڑن ہاراں دی تھوٹی 2 جڑت نوں سیاندے ہاں، سچی جڑت دی لوڑ سہی
کریندے ہاں۔ بھوری کسے پک دی نہیں ساریاں فقیراں دی سانجھی ہے۔
ایہہ سارے فقریکے 3 دی ہانڈ 4 نال وی داگی نہیں ہوندی۔ ہتھوں ایہدا رنگ
ودھیرے گوڑھا تھی ویندا ہے۔ بندیاں دی رل ورتن دا، بندیاں دے سانجھے
گھول دا میل مڑھکا بھوری دا رنگ ہے۔ چادر نوں بھونیں تے لگن دا دھڑگو 5
کھائی جاوندا ہے۔ بھوری نوں نہ بھرم ہے نہ بھسو۔ بھوری اکلے جی دی نجی مالکی
دا توڑ ہے۔ ایس پاروں وکھالے دا، وجوگ دی چنٹا دا، تھڑ دی سنگ 6 دا وی توڑ
ہے۔ بھوری گوڑھے سانگے دا نگھ ماندی ہے۔ مٹی نال مٹی ہے۔ چٹی چادر

ناں ناواں تے پت پرتیت سہیڑن دے گھول دا نشان ہے۔ بُھوری ناناں ناویں
تے پت پرتیت دی باندھ توں چھٹکارے دے گھول دا نشان ہے۔

بندیاں وِچِ بجنائی دی نویں گھل دا ناناں ای سنگت ہے۔ جد تائیں بندہ
وکھری مالکی والی رہتل وِچِ ہے اوہنوں ہر دم اندروں اُونیاں ہو وِچن دا، چٹی چادر
ہار اپنے آپ توں وانجھیاں جاون دا ڈر ہے۔ سچی بجنائی آپنی سنبھال آپوں
کریندی ہے۔ اوہلا ہوندا ہے کسے چیز توں کسے کم واسطے۔ سنگت دا اوہلا ہے
اکلپ دے کچ توں، سنگت دا اوہلا ہے بندے دی سُر ت نوں پکاون واسطے۔
سنگت دا اوہلا بندے نوں ”ہوسکن“ دی ویہل ویندا ہے۔ ”سوری“ وِچِ

1: اِکلاپا- 2: کھوکھلی- 3: فقیراں دی پوری جماعت، پورا میل- 4: ہنڈن دا عمل- 5: خطرہ- 6:

شرم-

پُوریاں پیڈیاں ہوون دے معنے نیں۔ سُر ت دا سورن، سُنجان دا پکیریاں ہوون
بنا بجنائیوں نہیں۔ سانجھ والا راہ بندے نوں سکت ول کھڑدا ہے۔ پورن کریندا
ہے۔ آپنی سُنجان نال، آپنی ہوند دی کرک 1 نال بھریندا ہے۔ اکلے واہ مال
وست جوڑن والا راہ ماندیاں تے سکھنیاں کریندا ہے۔

کافی دے ہر بول وِچِ ایہہ سوجھ ہے۔ کافی دی بنتر وِچِ ای ایہہ سوجھ اُنی
پئی ہے۔ ہر سطر وِچِ بندہ پنڈھ پیا جا پدا ہے سکھنیاں تھیون یا بھر یجن دے
پنڈھ۔ انترے جگ ورتی دی کھیڈ وکھاوندے ہن۔ استھائی حسین دے اپنے
پُوریاں ہوون دا پنڈھ دسیندی ہے۔ استھائی دے انتریاں نال میل راہیں حسین
آپنی ہڈورتی دا ست جگ ورتی دے ت وِچِ رلاوند ہے۔ چھیکڑولی 2 سطر نال

جد استھائی ٹکر دی ہے تاں ہر کھ 3 دا تاء تر کھا ہو ویندا ہے۔ ایہو ہر کھ ہے جیہنوں
حسین دے دا درد آ کھدا ہے۔ ایہہ ہر کھ ہے بندیاں دے آپنا آپ ونجاون
اُتے اپنی سکت گواون اُتے۔ پور دے پور ادھورے لڑھی ویندے ہن۔
ادھورے بندے سکھنے بندے ہن جیہڑے لکھ کروڑ جڑیندے، چٹیاں چادر اں
لیندے اپنے بھانڈے مودھے مار گئے۔

بندیاں دی انہوند حسین دا دکھ ہے۔ استھائی انتریاں نال کنیاں رنگاں وچ
مِلدی ہے تے حسین اگے اوہدے وسیب دیاں پرتاں کھولدی ہے۔ اپنے وسیب
دی سُنجان حسین دے دل نوں درد دے تاء نال ودھیرے پگھریندی ہے۔ ایہو
دل دا پوریاں ہوون ہے۔

1: احساس - 2: اخیرلی - 3: افسوس۔

سجنا موریوں لنگھ پیاسے

سجنا موریوں لنگھ پیاسے 1

بھلا ہو یا گڑ لکھیاں کھا دا بھن بھن توں چھٹیا سے 2

ڈھنڈ 3 پرانی کتیاں لکی 4 سرور مانہہ دھوتیا سے 5

کہے حسین فقیر سائیں دا ٹپن ٹپ نکلیا سے 6

شہر دے باہر اندر آون و نجن دا راہ اُچا دروازہ ہے۔ جیہڑے ایس راہوں
 آوندے ویندے ہن اوہ وسوں وچ رسے ہوئے ہن۔ شہر دی رہتل نال اوہناں
 دا کوئی جھیڑا نہیں کوئی پاڑ نہیں۔ وسیب دیاں پجیاں نوں اوہ منیندے پوجیندے
 ہن۔ ایسے پاروں اوہناں نوں اُچے دروازیوں آوا جاوی دی گھل ہے۔ حاکم
 تے رعیت، دھگانی تے دنبیل 7، لاکڑی 8 تے وپاری، ٹھگ تے لائی لگ، ججمان
 تے مانگت 9 سبھو اُچے دروازیوں تھانیں لنگھدے ہن۔ جیہناں اپنی بندیاں دے
 کے شہر وچ پیر اڑاون دی جا و ہاجی 10 اوہناں لئی اُچے دروازے نت گھلے ہن۔
 موریوں اوہا لنگھدے ہن جیہڑے دروازیوں نہیں لنگھنا چاہوندے۔ یاں جیہناں
 نوں دروازیوں لنگھن دی مناہی ہے۔ موریوں اوہو کجھ لنگھدا ہے جیہنوں شہر دی
 ورتن قبول نہیں سکدی۔ جیہنوں وسوں گند گوڑا کر کے اپنے اندروں کڈھن
 1: اسان لنگھ پئے۔ 2: اسان چھٹے۔ 3: چھپڑ۔ 4: چٹی، پتی۔ 5: اسان نہاتے، اسان دھوتے گئے۔
 6: اسان نکلے۔ 7: دے ہوئے۔ 8: بند و بستی بندے، بیورو کریٹ۔ 9: منگن والے، جیہناں دا
 روزگار ججماناں دے آسرے تے ہووے۔ 10: خریدی۔

لوڑ دی ہے۔ موریوں اوہو لنگھدے ہن جیہڑے چالو ورتاریوں نابرہن۔ وسوں
 موریں لنگھن والیاں نوں چور آکھدی ہے، اوہ چور اکھواون قبولدے ہن۔ گند
 کوڑا سدیوں قبولدے ہن۔ اوہ وڈے دروازے والا موکلا لانگھاتج کے موری دی
 سوڑ جھاگدے ہن۔ کیوں جو اوہ اپنی رہتل اگے ویہرے 1 ہوئے ہن۔ اوہناں
 اپنے جیون چج نوں چھیک 2 چھوڑیا ہے کیوں جو اوہناں جاچے ایہہ جیون چج
 نہیں جیون نوں ولاون 3 دا تچ ہے۔

حسین توں کچھے سلطان باہو مُڑ موری دی گل کیتی آہی۔ کجھ حسین وانگرتے
 کجھ ہورویں:

مذہباں دے دروازے اُچے راہ ربانا موری ہو
 پنڈتاں تے ملوانیاں کولوں چھپ چھپ لنگھینے چوری ہو
 اڈیاں مارن تے کرن بکھیڑے درد منداں دے کھوری
 ہو

باہو چل اتھائیں وسیئے جتھے دعوا کسے نہ ہوری ہو

اُچے دروازے سلطان باہو دے بیت وِچ چھڑے چالو مذہباں دی پرتیت 4
 دا نشان جا پدے ہن۔ سہی ہوندا ہے بھئی سلطان باہو ہوراں آپنے ویلے چالو
 مذہب نوں اُچیاں بوہیاں والے وسیب دا موہرا انگ جاتا تے ایس موہر لے
 انگ نال بھڑن نوں ای موری دا لنگھن آکھیا۔ نیجھ نال ویکھوتے گل اتھے
 مکدی نہیں۔ چالو مذہب چالو ویہار وِچ پلن والیاں ساکا چاریاں نوں پروان 5
 کریندے ہن، چالو ویہار سر اُسری واہ ورتن 6 نوں تے ایس واہ ورتن دے

1: آکڑے، باغی ہوئے (ویہر، انکار، بغاوت)۔ 2: چھٹیکن = رد کرن، نکما کر کے اک پاسے

دھرن۔

3: پاسے ہو کے لنگھن کنی کتراون۔ 4 عزت، ساکھ۔ 5: منن، منظور کرن۔ 6: سماجی تعلق داری۔
 راکھے راج کاج 1 نوں تھا پڑدے 2 ہن۔ کدے ایہہ تھا پڑا گجھا ہوندا ہے تے
 کدے ظاہر۔ چالو مذہباں دی منیج 3 چالو واہ ورتن تے راج کاج دی منیج ہے۔
 ایہدے وِچ سُنکھال وی ہے تے جگ سو بھا 4 وی۔ ایہہ ہے اُچیاں دروازیاں دا
 لانگھا۔ باہو اچیاں دروازیاں نوں چھوڑ کے موری ملدا ہے۔ موری اُچیاں
 دروازیاں دا توڑ ہے۔ چالو واہ ورتن توں نابری ہے۔ موری ای باہو نوں رب دا
 راہ ہے۔ اُچیاں دروازیاں دا توڑ بھالن ای رب دی رضا اتے قدرت دا ویہار

ہے۔ موری والے راہ پیاں اکی وسیب دیاں پھنڈیاں وچھنیاں 5 نماںیاں دا دا
 آپو وچ میل ہوندا ہے۔ موری ملن وچ، اچیاں دروازیاں نوں چھڈن وچ اکی
 باہونوں آپنی بندیاں لبھدی ہے جیہنوں اوہ دردمندی آکھدا ہے۔ موری دا راہ
 پیڑ والیاں دا سانگا 6 ہے۔ پنڈت تے ملوانے اچیاں دروازیاں دے دروان
 ہن۔ اوہ چالو وپہار دے راکھے وی ہن تے رکھیل 7 وی۔ اچیاں دروازیاں نوں
 تچن والے اوہناں نوں اپنے ویری جا پدے ہن۔ اوہ موریں لنگھن والیاں نوں
 گھر کدے 8 بھنڈ دے ہن۔ پنڈت تے ملوانے پیڑوں وانجھے ہوئے ہن۔ اوہ
 دوجیاں نال بندیاں دا سانگا نہیں بنا سکدے۔ نرا دوجیاں نوں بند 9 سکدے
 ہن۔ آپنی میں کنوں دوجے ول ٹرن دا اوہناں وچ ست نہیں۔ پیڑ اکی ایہہ
 ست ہے تے پیڑ لبھدی ہوئی موریوں لنگھیاں۔ اچیاں دروازیاں دا مول ہے
 دعوا۔ آپنی مل دا، اپنے وڈپ دا، آپنی سچیاں دا، آپنی میں دا۔ اچیاں دروازیاں
 والے

وسیب

والے

1: سیاسی تے انتظامی ڈاھانچہ۔ 2: تھاپڑن = ہلا شیری دیون، سہارا دیون، مدد کرن۔ 3: عنیاں
 جاون۔ 4: سلاہنا، تعریف۔ 5: وچھڑیاں۔ 6: رشتہ، تعلق۔ 7: رکھے ہوئے۔ 8: گھر کن = غصہ
 دکھاون۔ 9: بندن = گھٹاون برائی کرن۔

وچ ہاری ساری 1 دا آپو آپنا دعوا ہے۔ ایس پاروں کسے جی نوں آپنیت دا ہک
 ساہ وی نصیب نہیں۔ باہونوں اوس وسیب دی تانگھ ہے، جتھے آپنیت اکی آپنیت
 ہووے۔

باہو دے بیت وچ ایہہ سارے تت ہن وت وی ایہدے وچ تے حسین
 دی کافی وچ اک نکھیڑ ہے۔ کافی وچ گل رمز روپ وچ ہوئی ہے۔ بیت وچ

ویروے 2 دا رنگ ہے۔ رمز دا پسا گھنیرا ہوندا ہے۔ ویروے وِچ معنی بچھ
 جاوندے ہن۔ رمز وِچ جیہڑی دوہر چوہر ہوندی ہے ویروے وِچ آن کسے اکہر
 بن ویندی ہے۔ ویروے وِچ گل کھلدی تاں ہے پر گھلن وِچ کئی پرتاں جھڑ
 ویندیاں ہن، کئی بریک ول اکھوں پروکھے 3 ہو ویندے ہن۔ حسین نے گل
 اچیاں دروازیاں توں نہیں چھوہی اچیاں دروازیاں دے توڑ توں چھوہی ہے۔
 ایس پاروں اوہدے الاء 4 وِچ اچیاں دروازیاں دا ہیبو 5 نہیں۔ موری لبھ لین
 دی تے موریوں لنگھن دی ترنگ ہے، کسے وکھری واندی جائیں سن دی تانگھ
 نہیں۔ موری دا لنگھن ای اوہنوں وسیب ہے۔ سجن نال میلہ ہے۔ اتھے آپنیت
 دی سک نہیں آپنیت دا سرور ہے۔ ایس پڑاں تے آن کے درد منداں نوں درد
 مندی دے دعوے دی لوڑ نہیں رہندی۔ دعو دعوے دے ڈر توں جمدا ہے،
 ہوری دے دعوے دے ڈر توں۔ ایہہ ڈر چھڑا آپنیت دی تانگھ رکھیاں نہیں مکدا،
 آپنیت دا سرور مانیاں مکدا ہے۔ حسین اپنی رمز کھیڈ کے دکھائی ہے۔ کھڈار دی
 اپنی کھیڈ نال اکائی ہوندی ہے تے ویروا کرن والے دی اپنی گل نال دُوئی۔

1: ہر کوئی۔ 2: بیان، تفصیل۔ 3: اوہلے، پرے۔ 4: آواز، آکھن (الاون، آکھن، بولن)۔ 5: ہیبت،

رعب۔

سجا موریوں لنگھ پیاسے۔ اتھے سکھ دا ساہ ہے کہ جت دا بھانگڑا۔ دونویں
 گلاں ہن۔ پر نہیں۔ دونویں ای نہیں۔ اک ہور تریجی گل ہے۔ ”سجا“ وِچ جیہڑا
 نگھ ہے اوہ جت بھانگڑیوں تے سکھ ساہوں پریرا ہے۔ ”پیاسے“ وِچ جیہڑی
 ”اساں“ ہے اوہ اصلوں ”میں“ ہے۔ ایہہ میں ودھو ودھی تے ملو ملی والی میں
 دا توڑ ہے۔ ایہہ میں سجن نال اک نویں سانجھ وِچ مک کے نویں تھی گئی ہے۔

”سجنا“ وِچ سجن نوں سد وی ہے تے آپنی بلیل سجن دی بلیل وِچ رلی وی پئی ہے۔

ایہہ لنگھن کیہ ہے؟ حسین نوں لنگھن دی لوڑ کیہ ہے۔ لنگھن نشان ہے وسیب دا، لوکاں دی آپو وِچ واہ ورتن دا۔ جیہڑا جگ تے آیا اوہنے لنگھن وڈیا۔ حسین وی جگ تے آیا ہے۔ لنگھنا تے اوہنے سر پر ہويا۔ ایہہ اوہدی من مرضی ہے بھئی اُچے بوہیوں لنگھ و نچے کے مور یوں لنگھ و نچے۔ چالو واہ ورتن دے لڑ لگیاں اوہ آپنی بندیا یوں وانجھیا جاوندا ہے۔ نابری وِچ اوہنوں آپنی بندیا یئی دے رس دی سجن تھیندی ہے۔

حسین دی من مرضی نابری والا راہ ملدی ہے پر ہے نابری وی وسیب دا ای اک رنگ۔ سگوں ایہہ آکھو بھئی حسین دے ویلے وسیب دا جگ واسے دا اکو ای جیوندا روپ ہے، وسوں نال واہ رکھن دا اکو ای سچا ڈھنگ ہے، تے اوہ ہے نابری۔ نابری حسین دی آپنے اندر باہر جیون نوں سارن نسا رن دی اتھاہ رتجھ دا ناں ہے۔ چالو واہ ورتن دی منیج اتوں جو مرضی دے سے جیہڑا ویس چاہوے وٹاوے اصلوں ایہہ وسوں نال واہ مکاون دا ناں ہے تے وسوں نال واہ مکاون موت ہے۔ جیہڑے اُچیوں بوہیوں لنگھے اوہناں چالو واہ ورتن اگے آپنی بندیا یئی

دا

چڑھاوا چاڑھیا۔ اوہ ہن گڑا تے بھنکدیاں مکھیاں ہن۔ پُرانی ڈھنڈ نوں لکدے کتے ہن۔ جیوندے تاں مکھیاں کتے وی نیں پر جیون اوہناں نوں گھل نہیں۔ اوہ آپنی وادی 1 دی باندھ 2 دے بدھے نیں۔ اوہناں دا جیون آپ مہار نہیں۔ اوہ سرت چاننے نہیں تڑدے، وادی دے جھل وِچ وگدے نیں۔

کھیاں کُتیاں واسطے وسیب گھل مانن دا ول نہیں گھل نوں ولاون دا حیلہ
 ہے۔ ایہہ اکٹھے تاں ہوندے ہن پر جد و جدی ڈھڈ تُوں واسطے۔ ایہناں دا
 بھرپ کھوہ کھس دی بھاج وِچ جُٹن دا ناں ہے۔ ایہناں وِچوں ہر کوئی آپنی مل
 سر دوجیاں کولوں نو یکلّا بنن دا آہر کریندا ہے پر نو یکلّا بن نہیں سکدا۔ سارے
 اک شکلے تے اک چجے ہن۔ سارے اکو بندیاں پنے کم وِچ پھاتے پئے ہن۔
 ظاہر اکٹھے ہن۔ پر اصلوں مولوں نکھرے تے تڑے۔ گڑ لوکائی دی سانجھی کار
 دی کمائی ہے۔ پر حسین دے وسیب دا رولا 3 ای انج دا ہے بھئی اوتھے گڑ کھیاں
 دا کھا جا ہے۔ کھیاں دی بھنکار نے گڑ دی مٹھاس نوں گند بنا دتا ہے۔

کھیاں نہیں جان دیاں بھئی جس گڑ اُتے اوہ ڈھیندیاں بھڑ دیاں نیں اوہو
 اوہناں نوں بندیاں وِچوں وانجھن دا، مکھی بناون دا وسیلہ ہے۔ پر مکھی مکھی تداں ای
 تھیوندی ہے جد اوہنوں اپنے مکھی ہون دی کرک 4 نہ رہوے۔ بندہ بندہ
 تاہیوں رہندا ہے جے اوہنوں بندیاں اُلٹ جو گجھ وی ہے اوہدی ڈاڈھی
 سُنجان ہووے نالے اپنے ہون دی کرک وی گھنی ہووے۔ حسین دیاں بولاں
 وِچ اپنے بندہ ہون دی جس تے ہوراں دے کبندہ ہون دی کجج اک مک
 ہویاں پیاں ہن۔ سجن نال میلہ تے کھیاں کتیاں کنوں نکھیر اِکسے واپری 5
 دے دو ناں ہن۔

1: عادت، فطرت - 2: قید - 3: حالت، پچوالیش - 4: احساس - 5: پتی -

بندیاں وِچے روح اصلوں بے پران 1 ہن۔ گڑ دیاں کھیاں، پُرانی ڈھنڈ
 تے اوہدے دوالے بھوندے گتے، سبھے مڈھوں اک جائیں کھلوتے ہوئے ہن۔
 ظاہر حال ایہناں وِچ گھنی بلجبل دس دی ہے پر اصلوں ایہہ بلجبل کھلوت 2 ہے،

باندھ ہے، ودھن پُھلن دا اُلٹ ہے۔ اُتوں ایس پُلجَل وِچ وڈی ترکھائی 3
 جاپدی ہے، وِچوں ایہہ ہکا گُوڑے کم نوں مُڑ مُڑ کرن دا کھوبا ہے۔ مکھیاں ترکھی
 اِکساری 4 نال گُڑ اُتے پیاں بھنکدیاں ہن۔ گُتے پرانی موئی ڈھنڈ نوں وگ
 تگ 5 لکی آوندے نیں۔ آپی پُلجَل دا جھولا اوہناں نوں بھلائی آوندا ہے۔
 ایہہ کوڑی پُلجَل اوہناں نوں موت دے ویہن لڑھائی آوندی ہے، انہوند دے
 چلھن 6 وِچ نگھاری 7 آوندی ہے۔

کھلوتے ترگے پانی دی ڈھنڈ نوں پرانی ایس پاروں آکھیا ہے بھئی ایہدا
 جوڑ کلوکی 8 رہتل نال جُویا ہویا ہے۔ ڈھنڈ پرانی ہنڈیجی 9 رہتل دی لوتھ ہے۔
 کلوکی رہتل دے ورتارے بس پرانی ڈھنڈ دی موت نوں ای جیوندیاں رکھ
 سکدے ہن تے پرانی ڈھنڈ وِچ کُتیاں لئی وڈی چھک ہے۔ ایہہ نت مویاں
 رہن دی تانگھ ہے۔ ”پرانی“ اوہا ہے جیہڑی آئی گھڑی وِچ اپنے آپ نوں
 نویاں نہ کر سکے تے پیڑھیو پیڑھی نویاں جمدیاں دے ساہویں ہو ہو پئی مرے۔
 مکھیاں گُتے لوکائی دی کار وِچ نہیں رلدے۔ وسوں نال ایہناں دا جوڑ ہے
 تاں پرانا پر ایہناں دا درجہ جُوٹھ پلپیاں تے رہند کھوند بھالن والیاں دا ہوندا
 ہے۔ پر حسین دی رہتل وِچ مکھیاں کُتیاں دا ورتارا ای پردھان ہے۔ ایہناں دا
 کم

1: بے جان، بے طاقت - 2: کھلوتے ہوون دی حالت - 3: تیزی - 4: یک جہتی - 5: جلدی
 جلدی - 6: دلدل - 7: دباون، دھساون - 8: لنگھے کل والی، ماضی دی - 9: ہنڈائی ہوئی۔
 کماں وِچوں کم منیجیا ہے۔ ایہناں دا جیون ای وسیب دا مُول گنیندا 1 ہے۔
 وسوں دا ہکا چج پروان ہے تے اوہ ہے مکھیاں تے کُتیاں دا چج۔

کندھ دا اوہ حصہ جتھوں کندھ نوں ٹپیا جاوے ٹپن اکھواندا اے۔ جتھے
کندھ ہووے اوتھے ٹپن وی ہوندا اے۔ پر ٹپن دے ہور وی معنی نیں۔

ٹپن جوگے 2 دا اوہ رنگ ہے جیہدے وِچ دونہہ وجوداں دا پورا میل نہیں
پُورا وِچ جوگ 3 ہوندا ہے۔ اک دوجے کنوں وی تے اپنے آپ کنوں وی۔ ٹپن
وِچ جفتی وِپار ہوندی ہے یاں وِگار۔ ٹپن پشواں دی اجوڑ جفتی نوں وی
آکھدے ہن۔ ٹپن وِچ دونہاں دھراں نوں ہک بے دا تے اپنے آپ دا
کرک نہیں ہوندا، دونویں دھراں اپنے ولوں پنا لبر یوں اک دوجے نوں ٹپ
ویندیاں ہن۔ پر اصلوں اک دوجے نوں موت دے چلھن وِچ نگھار آوندیاں
ہن۔ بے کرکی والا سانگا دونہاں دھراں دے اندروں کرک دی سکت ای مار
دیوندا ہے۔ ”ٹپن“ وِچ اڑیکے یاں روک دے معنی وی ہن۔

ٹپن والا سانگا بندیاں دے اک دوجے نال، اپنے آپ نال اک ہوون
دی راہ وِچ اڑیکا ہے۔ اچیاں دروازیاں دے گاہک، گڑ مکھیاں، ڈھنڈ گتے سبھ
ٹپن پھاتے ہن۔ اندر غرض دی گنڈھ بنھ کے اُتلے واہ اک دوجے نال مل
ورتدے ویلا ٹپاوندے، جیون ٹالدے ہن۔ حسین اپنے ویلے دی پوری رہتل
نوں ٹپن دسدا ہے تے آپوں ایس ٹپن نوں ٹپ نکلدا ہے جو ایس رہتل دی
واہ ورتن بندیاں نال کریندی ہے اوہ حسین ایس واہ ورتن نال کریندا ہے۔
وچھوڑے نوں وچھوڑدا ہے۔ وسیب دیاں گوڑیاں پججاں دی باندھ توں اپنے
اندر لے

1: گنیا جاوندا، کجھیا جاوندا ہے۔ 2: جنسی ملاپ۔ 3: اُن جڑے ہوون دی حالت۔

وچھوڑیندا ہے۔

سو سجنا اساں ایس وسیب وِچ پئے و سنے ہاں پر ایہدیاں پجھاں نوں کچج
 جانے ہاں ایہدی گڑھتل 1 نوں وگاڑ گینے ہاں۔ اساں ایس وسیب وِچ وسدیاں
 ایہدے نال بھرنوں نہیں ٹلے۔ ایہہ اسانوں پچا نہیں سکیا۔ پیہہ کے اپنے وِچ
 رلا نہیں سکیا۔ اک پاسے پرانی ڈھنڈ دی تے مکھیاں کتیاں دی کھلوت ہے۔
 دوجے پاسے حسین دی ”پیا سے“ وِچوں اُبھردی لہر ہے۔ اساں موریوں لنگھنے
 ہاں اُچے بُو ہے چھوڑ کے۔ اساں چھٹکارے دا سرور مانیا ہے۔ اساں جیوندے
 اُچھلے دے پانی وِچ دھاتے ہاں۔ اساں ایس رہتل والے ٹپن نوں ٹپ
 نکلے ہاں۔ حسین دی لہر وِچ نِت نکھر دا سجرپ 2 نِت کھڑ دا پھلوں ہولا ابھار
 ہے۔ ایہہ لہر ہر تھاں اپنے اُلٹ نال گھول گھلدی پئی لبھدی ہے۔ مکھیاں دی
 بھن بھن وِچوں ای ”چھٹیا سے“ ڈھنڈ پرانی وِچوں ای ”سرور مانہہ
 دھوتیا سے“۔ تے ٹپن وِچوں ای ”ٹپ نکلیا سے“ والا کھل ہلارا پھٹدا ہے۔
 موتوں چھٹکارے والا گھول ای جیون موج نوں جانودا 3 ہے۔ کلوکی رہتل دی
 لگھ وِچوں ای اوہنوں چھیکن والی نویں رہتل نسر دی ہے۔ چالو ویہار دے
 اپنے اصلے وِچ ای اوہنوں ٹپن والے نویں ویہار دا بی ہوندا ہے۔

موت گنوں چھٹکارے دا گھول ای بندے نوں بندے نال جوڑیندا ہے۔ سجنا
 اساں پندھ پئے ہاں تاں مل پئے ہاں۔ اساڈا میل موت وِچوں نکلن تیموت
 کولوں پریرے ہوون دا پندھ ہے۔ اساں اُچیاں بوہیاں والی گُوڑی صفائی نوں
 موری دی گار نال مانجھیا ہے۔ اُچے بوہے سانوں موری ہن تے موری

سانوں بوہا۔ موری دی گار سانوں سرور دا نہاوں ہے۔ سرور نہاوں لئی نکلن میل
ہے۔ سجنا نویں گھل ول ودھن ای میل ہے۔ پُرانیاں پھاہیاں وڈھن ای میل
ہے۔

نی سیو اسیں نیناں دے آکھے لگے

نی سیو! اسیں نیناں دے آکھے لگے

کالے پٹ نہ چڑھے سفیدی کاگ نہ تھیندے بگے
جیہناں پاک نگاہاں ہوئیاں کہیں نہ جاندے ٹھگے
شاہ حسین شہادت پائین مرن جو متراں دے اگے

”نی سیو اسیں نیناں دے آکھے لگے“۔ نیناں دے آکھے لگن دے دو
مطلب ہو سکدے نیں۔ اک، اسیں آپنیاں نیناں دے آکھے لگے۔ جو ایہناں
وکھایا اساں ویکھیا تے منیا۔ دوجے، اساں کسے ہور دیاں نیناں دے آکھے
لگے۔ اوہناں وچ سانوں جیہڑا سنیہا لبھا اساں قبولیا۔ ایہہ دونویں مطلب آپس
وچ جڑے ہوئے نیں۔

نین دے معنے ہن نظریاں ویکھنی۔ آپنی ویکھنی راہیں بندہ دوجے نوں
ویکھدا وی اے تے دوجے نوں آپنا آپ وکھاوندا وی اے۔ ویکھنی بندے دا
سروپ اے۔ بندے دی ثابتی، اوہدی سرت اوہدی لگن اوہدا کچھ، مڈا جو اوہ
ہے اوہ ویکھنی راہیں دوجے تائیں اپڑدا اے۔ ایسے واسطے آکھیا جاندا اے، جو
ویکھنی یاں نظرویکھیجن والی چیز اُتے اثر پاسکدی اے، اوہدی ہوند نوں
اوہدے اصلے نوں اُتھل سکدی اے۔ ”نظر کرن“ یاں ”نظر لگن“ دے چھپے ایہو

سوچ اے نظراں دا وٹاندر، نیناں دی جگت اصل وچ دونہہ سرتاں دونہہ ہونداں
دا ملاپ یاں ٹکرا ہوندا اے۔

”نی سیو اسیں نیناں دے آکھے لگے“۔ جے پوری کافی نالوں نکھیر کے
پڑھو تاں ایہہ کسے عام پریم گاؤن دے بول لگدے نیں۔ گاؤن والی گڑی پئی
آکھدی اے جو اوہ نیناں دے آکھے لگی۔ گڑی نے کسے بندے ول ویکھیا۔
آپنیاں یاں اوس بندے دیاں نیناں اوہنوں دسیا جو اوہ بندہ سُچا اے۔ گڑی نے
اوس بندے نال نینہہ لا لیا۔ مگروں اوہ بندہ پولا نکلیا کھوٹا نکلیا۔ ہُن کڑی
جھوردی اے پئی اوہنے کیوں نیناں دا آکھا منیا۔ پر ایہہ نرا پُرا جھورا ای نہیں۔
ایس جھورے وچ سواد وی ہے۔ سواد ایس پاروں پئی اوہ بندہ اے جے وی دل نوں
چنگا لگدا اے، سگوں اگے نالوں ودھ چنگا لگدا اے۔ گڑی نوں دسیا گیا اے جو
کھوٹ ٹھگی چالبازی تاں حُسن دیاں صفتاں نیں۔ حُسن آپنے آپ نوں ظاہر ای
ایہناں رنگاں وچ کریندا اے۔ سو گڑی ڈھڈوں نیناں نال راضی اے۔ اوہ
سمجھدی اے جو اوہنے نیناں دے آکھے لگ کے کوئی ماڑی گل نہیں کیتی۔ گڑی
دا نیناں اُتے اے جے وی اتبار اے، ہتھوں ایہہ اتبار اگے نالوں پکیرا ہو گیا اے۔
باقی رہیا جھورا، تے جھورا نینہہ نبھاؤن دا ڈھنگ گنیا جاوندا اے۔ آپنے بھانے
گڑی نے جھورے راہیں ای آپنے دل دی، آپنے عشق دی پچھان کیتی اے۔
ٹھگی حُسن والیاں دی تے جھورا عشق والیاں دا۔ سو ٹھگیجن تے ٹھگیجن
اُتے پچھتاؤن دونویں برحق سمجھے جاندے ہن۔ دونویں وسیب دیاں ڈونگھیاں،
اک دُوبے نال جڑیاں ہوئیاں، ہمیش رہن والیاں سچیاں سمجھیاں جاوندیاں
ہن۔ گاؤن والی کڑی ایہناں سچیاں دی تصویر اے۔ سنن والے گڑی دی واج

نال آپی واج رلیندے نیں۔ حُسن دی ٹھگی دیاں مٹھیاں چساں نال من
تشیاوندے نیں۔ تے پچھتاوے دی نگھی بُکل وِچ انگ گرماندے نیں۔ گاؤن
والی گڑی دی واج نال واج رلا کے سُنن ہار آپنے بھانے وسیب نوں پچھاندے
نیں تے وسیب نال آپنا آپا ویا ہوندے نیں۔

گاؤن والی گڑی دی واج پرانی غزل ریت دی شاعری دی واج وی اے۔
فرق ایتنا اے جو گاؤن والی گڑی دی واج انجھول اے پر پرانی غزل ریت دا
شاعر پکروڑ کسی اے۔ اوہدے کول ون سونیاں پینتریاں دے رچھ ہن۔ اوس
مشاعرہ لٹنا اے۔ جو حُسن نے اوہدے نال کیتی اوہ اوس آپنیاں لفظاں راہیں
مشاعرہ سنن والیاں نال کرنی اے۔ جے حُسن دا کم ٹھگی اے تاں لفظ وی اوہو
سوہنے ہوئے جیہڑے ٹھگ سکن۔

سوال ایہہ ہے پئی حُسن دا کم ٹھگی کیوں ہو گیا۔ حُسن دا جوڑ ٹھگی نال جڑیا
کیوں۔

جیہڑے وسیب دی اُساری میلاں دی ونڈ اُتے ہوئی ہووے اوتھے رزق
ورتارا ٹھگی سر ای چلدا اے۔ اجیہے وسیب وِچ رزق اُپجاؤن والے ہور ہوندے
ہن تے رزق سانہن کھاؤن والے ہور۔ اُپجاؤن والے دینہہ دیویں آپنیاں
مختاں دی کمائی سانہن کھاؤن والیاں دیاں کوٹھیاں اُتے جاوندی ویکھدے
ہن۔ پر ایس ٹھگی اُتے رواج دی، قنون دی مہر ہوندی اے فوجاں پلساں دے
پہرے ہوندے ہن ایس واسطے ٹھگیجن والے وی عام ایس ٹھگی نوں برحق
ای سمجھدے ہن۔ اوہناں نوں روز ثبوت ہوندا اے پئی ٹھگی محنت اُتے بھاڑو
اے، ٹھگی دا جھاڑ محنت نالوں کئی گئے ودھ اے۔ ایس پاروں اوہ سمجھدے نیں

پئی ٹھگی سوہن اے، گن اے تے محنت کو جھ اے، ویل اے۔ اُتوں ٹھگی والے
 اپنے رنج تے سوکھ پاروں ویکھن وِچ وی زوئے تے ملوک جا پدے نیں
 (اوہناں کول اپنی رہت دی لَشک پُشک کڈھن جوگی ویہل وی ہوندى اے تے
 پیسہ وی) ایسے پاروں محنت والے دے دل وِچ اپنے میل توں نس کے ٹھگی
 والیاں وِچ رل وِچن دی تانگھ جمدی اے۔ اپنے میل وِچ رہندیاں وی اوہ
 ڈھڈوں ٹھگی والیاں نوں پوجدا اے۔ ٹھگی نال ایہہ پیار اوہدے اندر نابری دا بی
 نہیں پھٹن دیندا۔ حاکم ڈھانیاں ایہہ وی چاہوندیاں ہن، جو مجبور لوک اوہناں
 دا دھرو وی سہن تے اوہناں نوں پوجن وی۔ ٹھگی دی کاٹ نال پھٹڑ وی ہوون
 تے ٹھگی دی کاٹ نوں سلاہون وی، ٹھگاں نوں بلے بلے وی آکھن۔ محنتی میل
 دی لوڑ حاکم میلاں نوں دونہہ گلاں پاروں ہے، اک رِزق اُچاون واسطے دو جے
 متا پوجا دے شیشے وِچ حاکماں نوں اوہناں دی شکل دکھاون واسطے۔

سو جیہڑے وسیب دی اُساری میلاں دے ونڈ اُتے ہووے، اوتھے ٹھگی تے
 سوہن دا اک سمجھیا جاونا ای ویہار ہوندا اے۔ ٹھگی حُسن والے دی، معشوق دی
 لازمی صفت گنی ویندی ہے۔ حسن والے دا بندیاںیوں وانجھیا ہوون، ہتھ چُھٹ
 تے مُونہہ پھٹ ہوون، آپ رُدھاتے کپتا ہوون اوہدے گن سمجھے ویندے
 ہن۔ جتنے ٹھگی دے داء ودھ ہوون جتنیاں کھوٹ دیاں پرتاں گھنیاں ہوون اوہنا
 ای معشوق دا عاشق اُتے بھار ودھدا اے۔ عاشق کول اِکو وسب اے، اوہدی
 ٹھگیجن دی سکت۔ ہور اوہدیاں چارے کنیاں خالی ہن۔ اوہدا جھورا ای
 اوہدی کمائی اے۔ اوہ اپنے پچھوتاوے راہیں اپنی مجبوری نوں سنجانداتے پالدا
 اے۔

پرانی غزل دی شاعری دا تے پُرانے پیار گاؤن دا اجوکا گدی نشین فلمی
 گاؤن اے۔ حُسن دی ٹھگی تے عشق دے جھورے والا، حُسن دے ظلم تے عشق
 دی مجبوری والا فلمی گاؤن۔ ایہہ پرانی غزل تے پُرانے پریم گاؤن نالوں کتے
 آکرا، کتے اثر والا اے۔ فلمی گاؤن دے نال سُر ت بھرماونا سنگیت ہوندا اے،
 ایس سنگیت وِچ ڈھیر ساریاں سازاں دے وجائے ونوون نکلڑے کہیاں پاسیاں
 توں سُننہار دیاں نیناں پراناں نوں ہتھ پاوندے نیں۔ فلمی گاؤن دی مارتوں پنج
 جاؤن سوکھا نہیں۔ دینہہ پر رات ہٹی پیلو پیلو فلمی گاؤن سُننہاراں نوں اگوں
 دی ہو ہو ولدا اے۔ پرانی غزل ریت دی شاعری باتشاہ تے جاگیردار ولوں،
 پرانا پیار گاؤن چکاں دیاں چودھریاں ولوں تے اجوکا فلمی گاؤن کچے ادھ رجے
 وپاری کرخانے دار ولوں بھکھی ننگی رعیت نوں، چاکاں تے کمیریاں نوں، محنتیاں
 تے دہاڑی داراں نوں ”عشق سدا“ ہے۔ پر ایس سدے وِچ معشوق (حاکم
 میل) آپ نہیں بولدے۔ اوہ عاشقاں (محنتی میلاں) نوں اوہناں دی آپنی ٹھگی
 موہی واج سُنا کے بھرماوندے نیں۔ محنتی ٹھہر دا پھنڈیا، دھکیاں دھوڑیاں دا ماریا،
 ایس عشق سدے دی انیم دی گولی لنگھا جاوندا اے۔ تے آپنی مجبوری نوں اک
 نویں رومانی رنگ وِچ دیکھن لگ پوندا اے۔

عشق تے جھورے دا، حُسن تے ٹھگی دا ایہہ ساک، عاشقی معشوقی دا ایہہ
 رنگ، میل بند وسیب دی ہر پدھر اُتے دِسدا اے۔ باتشاہ تے رعیت دی، مالک
 تے کامے دی، افسر تے ماتحت دی، ماپیاں تے اولاداں دی، اُستاد تے شاگرد
 دی، پیر تے مرید دی، سناون ہار تے سنن ہار دی آپسی واہ ورتن وِچ ایہو روگ
 بھری ٹھکن ٹھگیجن والی عاشقی معشوقی بھے ماردی اے۔

حسین دے ویلے دا وسیب وی میل بند وسیب اے۔ موٹا نقشہ ایس وسیب
 دا ایہہ ہے جو ان اگاؤن ہارتے وست گھڑن ہار لوک اپنی ہڈ کمائی وچوں مساں
 ساہ دی ڈوری ٹورن جوگا ای اپنے کول رکھ سکدے ہن۔ وادھو ان وست
 پنڈاں دے چودھری، شاہی منصبدار صوبیدار تے باتشاہ اپنی پتی سر وٹھ لیندے
 نیں۔ باہرلے ہلے ٹھلے گئے ہن تے اندروکے رجواڑے کیلے گئے ہن۔ اُتج
 واسطے ویلا و تر ہو گیا اے۔ وپاراں نوں جاگ لگ گئی اے۔ شہراں وچ نویاں
 منڈیاں اُسریاں ہن جیہناں کہیاں کاریگراں نوں چکاں دی سیپ وچوں کڈھ
 کے شہراں دی دہاڑی داری وچ لیا جوڑیا اے۔

پر باہرلے ہلے ٹھلن واسطے، اندروکیاں رجواڑیاں نوں نتھ پاون واسطے فوج
 ودھاؤنی پئی اے۔ پکی فوج رکھنی پئی اے۔ نقد تنخواہ دا رواج پاون پیا اے۔ ایہہ
 سارے بھار بھگتاؤن لئی پنڈاں وچوں ودھ توں ودھ اُتج اُگراہون دی لوڑ پئی
 اے۔ اُگراہی دا پر بندھ کرن لئی پکی اہلکاری کھلیارنی پئی اے۔ ایس اہلکاری دا
 ڈھڈ بھرن لئی ہور اُتج اُگراہون دی لوڑ اے۔ سارا بھار واہکاں راہکاں اُتے پیا
 اے۔

موٹی وٹھ کرے تاں ایس وسوں وچ دو وڈیاں دھڑاں دسدیاں ہن۔ اک
 پاسے باتشاہ اے، اوہدے درباری امیر وزیر ہن، فوج اے، اہلکار منصبدار ہن،
 چکاں دے چودھری تے سردار ہن۔ دوجے پاسے لے واہک، چکاں دے پاہی
 کمی سپی تے شہراں دے کاریگر ہن۔ ایہہ محنتی میل دے لوک بھوئیں وچوں
 فصلاں اپجاوندے ہن۔ آپنیاں رچھاں نال گھڑتاں گھڑیندے ہن۔ حاکم لوک
 ایہناں محنتیاں دی کمائی دا وڈا حصہ مالمیاں لگاناں راہیں اُگراہ کھڑدے ہن

تے محنتیاں کول او نا ای چھڈ جان دے ہن جنے نال مساں مر کے اوہناں
 دے ڈنگ ای پورے ہوون۔ محنتی فالتو اُتج کریندے ایس کارن ہن جو اوہناں
 نوں پتہ اے پئی حاکماں آپ تاں اگاوں بناون نہیں لگ پینا لینا تاں ساڈے
 کولوں ای نیں تے جے اساں لوڑوں ودھ محنت لا کے ایتنی فالتو اُتج نہ کیتی
 جیہدے نال حاکماں دا گھر پورا ہو سکے تاں اوہناں ساڈے مونہوں وی بُر کی کھوہ
 کھڑنی ہوئی۔ محنتی میل دا بے دا ماریا آپنی لوڑوں ودھ محنت لا کے فالتو اُن
 وِست اُتجیندا اے تے ایہدے نال حاکماں دیاں حویلیاں بھریندا اے۔ ایسے
 فالتو اُتج نوں حاکم میل آپنی مالکی ودھاون وِچ، آپنا راج کاج پکیرا کرن وِچ
 لاوندا اے۔ سمجھو کائے دی وادھو محنت ای اوہدے گل دی پھاہی بن جاوندی
 اے۔ حاکم میل ایہو ٹل لاوندا اے جو محنتیاں کولوں ودھ توں ودھ اُتج کرائی
 جاوے تے ودھ توں ودھ اُگراہی کیتی جاوے۔ سو چالباز حاکم اک ہتھ نال
 محنتیاں نوں نیڑدے ہن تے دوجے نال اوہناں نوں پلوسی وی آوندے
 ہن۔ ہوڑمت حاکم دوہیں ہتھیں نیڑدے ہن۔ انج یاں تاں کاماں اصلوں مک
 ویندا اے یاں اوہدی مجبوری دا دھوں دھکھ دھکھ کے نابری دا بھانبر بن ویندا
 اے۔

کامیاں کول بچا دے دو ای راہ ہن یاں تے اوہ اُتج کرنی اصلوں ای چھڈ
 جاون تے یاں مُڑ حاکماں نال لڑ کے اوہناں دے وا بے دی پنجالی گلوں لاہ
 سٹن۔ پہلا راہ بہوں اوکھا اے تے دوجا اوس توں وی اوکھیرا۔ اک تریجا راہ
 وی اے بئی کوئی اپنے کولوں مریڑی سامی تاڑو اوہدی دھون تے گوڈا دھر کے
 اوہدی کمائی اپنے پیٹے پا لوو۔ کئی نابری دی تھاویں ایہو راہ آپناوندے ہن پئی

نابری والا جوکھوں کون سہیڑے۔ جے ہتھیار چاؤنے ای ہن تاں تگڑیاں دی
تھاویں ماڑیاں دے سراں تے کیوں نہ تولیئے۔ حاكماں نوں مُکاؤن دا جفر جالن
دی تھاویں آپوں نِکے جیہے حاکم کیوں نہ بن بہیے۔

عام تے کامیاں دا ٹل ایہو ہوندا اے پئی ترلے نال یاں دا دپے نال
ڈاڈھیاں دا وار گھسا جاویئے، واہ لگدیاں لوڑوں ودھ محنت نہ کریئے۔ کامیاں
کولوں وادھو محنت کراون تے اوس محنت دا پھل اُگراہون واسطے حاكماں کول
ہتھیار کیہڑے نیں۔ اک تے دابا اے اوہناں لشکراں دا جیہڑے کامیاں دی
وافر محنت اُتے پلدے ہن۔ پر نرا پُرا دابا نہیں سردا۔ دابے والی چھری محنتی نوں
کوہ نہیں سکدی جد تاں ایں اوہدیاں آپنیاں سدھراں، سُفناں، اُلیلاں، دلیلاں
دیاں ریشمی رسیاں اوہنوں بنھ کے ایں چھری پیٹھ نہ دھر دیون۔ ایہہ کم سار دی
اے ٹھگی۔

ٹھگی دابے دی رکھیل اے۔ دابا آپ اوہلے رہندا اے، ٹھگی نوں موہرے
کریندا اے۔ آپ وِس لایاں ساہنے نہیں آوندا۔ جدوں ٹھگی ہار ونجے، اوہدا
پول گھل ونجے تاں دابا معاملے نوں اپنے ہتھ لے لیندا اے۔ جتنے بھار نال
سرجاؤے اونا بھار پا کے مُڑ پچھانہ ہٹ ویندا اے تے ٹھگی نوں نوں رنگ
روپ نال سنگھار کے مُڑ اگانہ کر دیندا اے۔

ٹھگی جم دی اک میل دی دو جے اُتے حاکی وچوں اے۔ ایہہ حاكماں دی
لوڑا اے۔ ایں مُڈھلے ویسی دُپھیڑ وچوں جم کے ٹھگی وسوں دے پورے ویہار
نوں اپنے رنگ وچ رنگی اے۔ جیہڑے حاکم میل دے اندر ہن یاں جیہڑے
حاکم میل وچ وژن دی رڑک من بُلکل وچ لُکائی بیٹھے ہن اوہناں دی واہ ورتن

وِچ ٹھگی آپنے آپ ای رس جاوندی اے۔ ون سونیاں روپاں وِچ اوہناں دی کرنی، ویکھنی، آکھنی اندر لگدی تے ظاہر ہوندی اے۔ ٹھگی کیہ اے، ایہہ کیویں مہنتیاں نوں پسماندی اے۔ مہنتیاں کول ایہدا کیہ توڑ اے ایہہ ساری گل سانوں حسین دی کافی دیاں انتریاں وِچ تے انتریاں دے استھائی نال ٹکرا وِچ لبھدی اے۔

جیہناں سدھراں، سُفناں، اُلیاں، دلیاں راہیں ٹھگی مہنتی دے اندرونے نوں ہتھ پاوندی اے اوہ ہن جیہڑے مہنتی نوں آپنی مجبوری نوں اٹل سمجھ کے نبھائی آون دے راہ تے لاوندے ہن۔ جیہڑے اوہنوں ڈاڈھیاں دے دھرو نوں ڈھڈوں من لین دی گمت دیندے ہن۔ جیہڑے ڈاڈھیاں دے دھرو نوں مہنتی دے اندر لے وِگ نال انج سیوں دیندے ہن جو حاکماں دا حکم اوہنوں آپنے دل دی واج جا پے۔ ایہناں گُسدھراں، گُسفناں، گُوڑ اُلیاں دلیاں دی گُگھ مہنتی دی آپنی مجبوری ای اے۔ ایہہ مجبوری وِچوں ای جمدے نیں۔ تے مجبوری نوں ای پکیریاں کریندے نیں۔

حسین دی کافی دے مُکھ بول نوں کافی نالوں نکھیر کے پڑھو تاں گُسدھراں، کُسفناں، گُوڑ اُلیاں، دلیاں راہیں ٹھگی آپنا کم کردی دِسدی اے۔
 نی سیوا سیں نیناں دے آکھے لگے

اُتے مجبوری دا ٹھپہ لگا ہویا اے۔ ایہہ ویسی ورتارے دی دتی مجبوری نوں اندراون، ڈھڈوں منن، گُن سمجھ کے مانن والی گل اے۔ پر حسین دی کافی ایہناں بولاں اُتے مُکدی نہیں ایہناں نال شروع ہوندی اے۔

مجبوری دی ٹکسال دے ایس کھوٹے سکے نال حسین نے آپنی بند خلاصی آپنی

ازادی و ہاجی ہے۔ ایہناں بولاں نوں استھائی بنا کے اپنے کم لئی ورتیا ہے۔ ایس
مٹی وچ اپنیاں انتریاں دے یوٹے لائے ہن۔

آؤ ہن استھائی نوں انتریاں نال جوڑ کے پڑھیئے:

جیہناں پاک نگاہاں ہونیاں کہیں نہ جاندے ٹھگے

کالے پٹ نہ چڑھے سفیدی کاگ نہ تھیندے بگے

شاہ حسین شہادت پائے مرن جو متراں دے اگے

استھائی نوں وکھریاں پڑھیاں تاں انج جا پدا ہا جو نین ٹھگی دے ڈھائے

چڑھے ہوئے نین، سگوں ٹھگی دے وچولے اوہدے ایجنٹ بنے ہوئے نین۔

وسیب دے ورتارے اُتے ٹھگی نے جیہڑے پڑدے پائے ہوئے ہن اوہناں

نووں لاہوندے نہیں، ہتھوں اوہناں پڑدیاں نوں ای اصل سمجھی آوندے ہن۔ پر

انترے والیاں پاک نگاہاں اُتے ٹھگی دا وار نہیں چلدا۔ اوہ پڑدیاں نوں پاڑ کے

جگ دے اصلے نوں اونویں ویکھدیاں ہن جیویں اوہ ہے۔ پاک نگاہاں ساہویں

کالے کاں کالے ای رہندے ہن تے کالا پٹ (ریشم) کالا ای رہندا اے۔

ریشمی بانا زرتے زور والیاں دا پہناوا اے۔ ایس واسطے ایہہ حاکم میلاں

دے وجود دا، اوہناں دے اصلے دا نشان اے۔ (پنجابی شاعری وچ پہناوا کئی

وار بندے دے وجود دی، اوہدے اصلے دی رمز بن کے آوندا اے۔ جیویں بابا

فرید دی کمبلی، حسین دی بھوری تے چٹی چادر، بلھے شاہ دی لوئی)۔ ٹھگی مارے

نین ایس ریشمی وجود اُتے رتجھدے ہن۔ پر پاک نگاہاں والیاں نوں ایہدی

کالکھ ظاہرا پئی لبھدی اے۔ ٹھگی لکھ کھیکھن کرے پاک نگاہاں نے چٹیاں والا

پڑدہ پاڑ چھڈیا اے تے ہن ایہہ پڑدہ مڑ نہیں پے سکدا۔

پٹ نوں اک نمانا جیہا کیڑا آپنی محنت نال آپنے وجود دی پوری سکت نال
 آپنی جان تے کھیڈ کے بناوندا ہے۔ پر پٹ ہنڈاون والے ہور ہن۔ اوہناں
 نوں بناون ہار دی محنت دا کوئی درد دریغ نہیں۔ پٹ ہنڈاون اوہناں دی لوڑ
 اے۔ پٹ اوہناں دے گوڑے وجود اُتے کولا چٹا پڑدہ بن ویندا ہے تے مُڑ اوہ
 دبلاں دیاں ٹھگی موہیاں اکھاں وچ آپنے حُسن دا نظارہ لیندے ہن تے آپنے
 آپ اُتے رتجھ ویندے ہن۔ حاکم میل والے دبلاں دیاں اکھاں وچ آپنی
 تصویر ویکھنا چاہوندے نیں۔ دبلاں دیاں اکھاں وچ آپنی شکل ویکھ کے ای
 حاکماں نوں آپنے ہوون دا پتہ لگدا اے۔ اوہ خلقت دیاں اکھاں وچ آپنا ڈر
 ویکھنا چاہوندے ہن تے نالے اک ڈر رنگی، رعب مدھی محبت وی۔ محنتی آپ
 ای آپنے ہڈ پیہہ کے زر وال نوں پٹ پواندا اے تے مُڑ آپ ای ایس
 پہناوے وی لَشک اگے اکھاں اُچیاں نہیں کر سگدا۔

پر پٹ پہنن والے دا سارا جتن اجائیں گیا جدوں ویکھن والے نے
 اوہدے پہناوے نوں اوہدیاں کالیاں کرتوتاں دا نشان کر کے ویکھیا۔

کاں حرص دی، غرض دی مورت اے۔ آپنے لب واسطے اوہدے کول بے
 اوڑک چلاکی تے پھرتی اے۔ گھگھیاں دے آندے پیون تے بالاں دے
 ہتھوں ٹکڑے ٹھنگ کھرن دا اوہ استاد اے۔ کاں ٹھگاں تے دا بے والیاں دا
 موہری اے۔ آپنی چترائی نال ٹھگی موہیاں اکھاں نوں چٹا بگلا بن وکھیندا اے۔
 پر پاک نگاہاں والیاں اُتے اوہدی چترائی نہیں چلدی۔ اوہ اوہنوں اونویں
 ویکھدے ہن جیویں اوہ ہے اوہ اوہنوں ظاہرا حرص پالڈیاں گند کھاندیاں
 ویکھدے ہن۔ سو جیہناں پاک نگاہاں ہوئیاں اوہناں نوں پٹ کالا ای جا پدا

ہے بھانویں اگلے لکھ سفیدیاں دے لے پئے چاڑھن۔ تے کاں کاں ای
نظریندے نیں توڑے چنن سومیاں وِچ ڈبکیاں مار مار پئے آون۔ اتھے آن
کے استھائی دی کایا بدل گئی اے۔ انتریاں نال کھیہہ کے استھائی دے مُونہہ توں
گڑی دے جھورے والا، پرانے پریم گاؤن والا پیتلا جیہا مکھوٹا لہہ گیا ہے۔

نی سیوا سیں نیناں دے آکھے لگے

وِچ ہُن جھورا نہیں سرڑاے، صدق سرور اے، اپنے پک دی ترنگ
اے۔ نگاہاں پاک ہوئیاں، بھرم لہہ گئے ہن۔ اسیں وسیب دی بنتر نوں، جگ
دے اصلے نوں اوویں ویکھ سکے ہاں جیویں اوہ ہے۔ بندیاں دے اندر باہر دی
نکھیر کر سکے ہاں۔ ٹھگن والیاں دے چالے تے ٹھگیجن والیاں دی مجبوری
سانوں بھلیں نہیں پاسکدے۔ اساں مجبوریاں نوں طاقت وِچ ایویں وٹا سکے
ہاں جیویں پرانے پریم گاؤن دے بول ساڈی جیہہ تے چڑھ کے نویں ہو گئے
ہن۔ اپنے معنے وٹا گئے ہن۔

استھائی دے معنیاں دے وٹن وِچ جیہڑا اچنجا ہے اوہ بندے دے پرانیاں
بھرماں وِچوں نکلن تے نویں سچ پچھانن دا اچنجا اے۔

جیہناں پاک نگاہاں ”ہوئیاں“

پاک نگاہاں ”ہوون“ والی بھٹھی وِچوں پک کے نکلدیاں ہن، کماونیاں
پوندیاں ہن۔ ”ہوون“ کیہ ہے، نگاہاں پاک کیویں ہوندیاں ہن، ایہدا جواب
چھیکڑی سطر وِچ ہے۔

شاہ حسین شہادت پائین مرن جو متر اں دے اگے

متر اں دے اگے مرن دے دو معنے ہو سکدے ہن۔ اک متر توں پہلاں

مرن، مِتر نوں ویری دے وار توں بچاوندیاں، اوہدے اگے ڈھال بندیاں مرن۔
 دوہے مِتر دے ساہویں اوہدی ویکھنی دے وار اگے سر ڈاہ کے مرن۔ ایس مرن
 دا مطلب اے جو بندہ آپنا پرانا آ پاتے۔ مِتر دیاں نیناں وِچ لِشکدے نوں سچ
 دے نشے وِچ گڑچ ہو کے اپنے پرانے بھرم نوں، پرانی ”میں“ دی مجبوری نوں
 ڈھا کے اِک نوں ہوند اُسارے۔ نوں سچ دی سبھ توں سچی گواہی ایہو ہوندی
 اے بئی نوں سچ توں اپنی پرانی ہوند نوں پرانی میں نوں وار دِتا ونجے۔ ایہہ
 شہادت ہے۔

مِتر کون ہے۔ مِتر اوہ دوجا ہوندا ہے جیہنوں بندہ ڈھڈوں آپنا لوے۔ جیہڑا
 اپنے توں باہرا، وکھرا ہوندیاں وی اپنے اندر ہووے۔ جیہنوں اندر تھاں دیون
 واسطے اپنی میں دیاں پرانیاں روپاں نوں طلاقنا پوے۔ ٹھگی والیاں نالوں تڑٹ
 کے اوہناں دی ویکھنی دا توڑ کر کے اوہناں دے ورتارے نوں تِج کے ای حسین
 مِتر دیاں نیناں نال نین ملّا سکدا ہے۔ پر ایہہ وی ٹھیک اے جو مِتراں نال نین
 ملے ہن، نیناں نے نیناں دا آکھا منیا ہے تاہیوں حسین نوں ٹھگی والیاں دا گُوڑ
 وِسیا ہے۔ مِتر اپنے توں باہرا سچ ہے۔ اوہدے وار نوں منن عشق ہے۔ ایہہ عشق
 بندے نوں نویاں کریندا ہے۔ اوہدی سُر ت نوں اوہدی ویکھنی نوں جاگ لاوندا
 ہے۔ ایہو نگاہاں دا پاک ہوون ہے۔

نگاہاں مِتر دیاں نیناں نال نین میل کے اوہدیاں نیناں دی سچ دھار نوں
 آپنیاں اکھاں وِچ اتار کے پاک تھیندیاں ہن۔
 مِتر ٹھگی والیاں دے ورتارے دا توڑ ہے۔ اوہ ٹھگی والیاں دے ورتارے
 دی نفی وی ہے تے اوس توں اگانہہ دا اثبات وی ہے۔

استھائی وِچ حسین دی واج اکلاپے دی واج نہیں۔ ایس واج وِچ اپنی سنگت نال حسین دی جُوت پئی بولدی اے:

نی سیوا سیس نیناں دے آکھے لگے

حسین دی ہڈ ورتی پوری سنگت دی واپری ہے۔ حسین دیاں بولاں راہیں اوہدیاں ”سیاں“ اپنی کیتی ورتی نوں سنجاندیاں ہن۔ حسین دی اپنی سنگت نال اکائی مِتر دے عشق راہیں ہے۔ مِتر دے عشق پاروں ای اوہ ساریاں آپو وِچ سیاں ہن۔ مِتر سیاں دے آپسی سانگے دی پورن شکل ہے۔ اوہ آپوں سنگت دے وِچ ہے اوہ آپ سنگت ہے۔

پریم گاؤن والی گڑی دی واج اکلاپے دی واج آہی۔ گڑی اپنے آپ اُتے ترس کھاؤن واسطے، اپنے جھورے نوں پلوسن واسطے اپنے آپ نوں ”اسیں“ آکھدی اے۔ ایہہ بولی دی ورتوں دا اک خاص رنگ ہے۔ ”نی سیو“ وِچ وی ایہو رنگ آہا۔ پر جدوں انتریاں نال وج کے استھائی حسین دی اپنی واج بن گئی تاں ”اسیں“ تے ”نی سیو“ سانجھ تے درڑتا دا نشان بن گئے۔

استھائی تے انتریاں دی جیہڑی کھیڈ ایس کافی وِچ ہے اوہ حسین دا خاص رنگ ہے۔ ہور کہیاں کافیاں وِچ ایہہ رنگ ہے۔ پوند استھائی دا انتریاں نال اک دوپھیڑ وِسدا ہے۔ مڑ ایسے دوپھیڑ وِچوں معنیاں دی اک نویں شکل نکلدی ہے تے استھائی انتریاں نال اک ڈونگھی اندروکی سانجھ وِچ جُوی نظر آوندی ہے۔ پوند کجھ پرانے سوچ ڈھنگ پرانے وتیرے ادھور انیاں شعری پینتریاں وِچ لکھیٹے پڑ وِچ لیہندے ہن۔ پر نویاں دے ساہویں ہو کے اوہناں دی کایا بدل ویندی اے۔ انج جاپدا اے جیویں پرانے سوچ ڈھنگ تے ادھورانے شعری پینترے اپنا توڑ لہسن واسطے، آپیں مک کے اپنے اندروں نویاں نوں جماؤن